

116205 1958, sep. 19/10/61 1061 and 1062

ΦΟΙΤΗ
ΤΙΚΑ
ΧΡΟΝ
ΜΑΤΑ

11

Μάρτιος 1958

Σ' ΑΥΤΟ ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ ΟΙ

κ.κ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ και ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ, ή ΦΑΝΟΥΛΑ ΜΕΛ-
ΦΟΥ, ή ΓΙΩΡΓΟΣ ΝΤΡΟΓΚΟΥΛΗΣ, ή ΑΝ. ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ,
ή ΓΙΑΝΝΗΣ ΞΕΠΟΥΛΙΑΣ, ή ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΜΑΛΑΜΑΣ,
ή ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΣΙΩΤΗΣ, ή ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗΣ,
ή ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΤΖΗΣ, ή ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΣ ΣΙΒΕΡΙΩΤΗΣ
και ή ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ — Τό έξώφυλλο φιλοτέχνησε ή
ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΕΣΙΟΣ — Τό τεύχος τυπώθηκε στή τυπογραφεία
Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ - Θεσσαλονίκη.

Τ Α Φ Ο Ι Τ Η Τ Ι Κ Α Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Α

Μηνιαίο αγωνιστικό όργανο πνευματικής καλλιέργειας. Έκδίδονται από την Έπιμορφωτική Φοιτητική Ένωσή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και διευθύνονται από Συντακτική Έπιτροπή. Συδρομές: Για φοιτητές έτήσιες 20 δρχ., έξάμηνες 10 δρχ. / Για έπιστήμονες έτήσιες 40 δρχ., έξάμηνες 20 δρχ. / Για όπόλοιπους έτήσιες 80 δρχ., έξάμηνες 40 δρχ. Για τό έξωτερικό δολλάρ. 2. Έπεύθυνος έκδόσεως, σύμφωνα με τό Νόμο: Χρυσ. Σαββίδης, δδός Μητροπόλεως 93. Έμβάσματα και έπιταγές: Πρός Γεώργ. Νικολαΐδην, Πανεπιστημιακή Λέσχη, Βασιλίσ. Σοφίας 36. Άριθμός φύλλου 11.

ΜΑΡΤΙΟΣ 58

ΤΟ ΝΕΟ ΤΕΥΧΟΣ

τού περιοδικού μας, τό πρώτο τής δεύτερης δεκάδας, αποτελεί τήν άπαρχή μιάς νέας προσπάθειας. Οί φοιτηταί, στήν έπίθυμία τους νά συμβάλουν, κατά τό μέτρο των δυνάμεών τους, στήν πνευματική ανάπτυξη του τόπου, άποφασίζουν νά μετατρέψουν τό «Φοιτητικά Γράμματα» σέ καθαρά πνευματικό περιοδικό. Πιστεύουμε ότι διαδέτουμε τίς δυνάμεις εκείνες που δά μάς έπιτρέψουν νά παρουσιάσουμε κάτι εύπρόσωπο. Η συνεργασία όλων των συναδέλφων άποτελεί, νομίζουμε, βασική προϋπόθεση. Γι' αυτό περιμένουμε κατανόηση, φίλια, και συνδρομή.

πῶς
 ἔβλεπε
 ὁ
 Ἄϊνσταϊν
 τὴν
 Ἑλλάδα
 καὶ
 τοὺς
 Ἑλληνας

Θα ἤθελα νὰ μοὺ ἐπιτρέψετε νὰ δώσω ἀπάντησι στὸ ἐρώτημα αὐτὸ μὲ μιὰ σύντομη ἱστορία. Τὴν συνάντησι μὲ ἕναν ἀπὸ τοὺς μεγάλους σοφοὺς τοῦ αἰῶνος μας καὶ μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ νὰ φέρω ἀπὸ τὸ ἐπίσημο αὐτὸ βῆμα τὸν χαριετισμὸ τοῦ πρὸς τὴν Ἑλλάδα λίγο πρὶν πεθάνῃ.

Πρὶν λίγα χρόνια μὲ τὴν εὐκαιρία μιᾶς ἐπιστημονικῆς συσκέψεως στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Πρίνστον, στὴν Ἀμερική, παρεκάλεσα νὰ μοὺ γίνῃ ἡ τιμὴ νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν Ἄϊνσταϊν. Αὐτὸ δὲν ἦταν καθόλου δύσκολο. Ἡ πόρτα τοῦ μεγάλου σοφοῦ ἦταν ἀνοικτὴ γιὰ ὄλους καὶ γιὰ τὴν δική μου ἀκόμη ἀσημότητα. Ἐγὼ εἶχα ἕνα θαυμάσιο συστατικὸ πῶς ἤμουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, μὲ μιὰ ὑποσημείωσι πῶς γεννήθηκα ἐκεῖ κοντὰ πού ἔζησε ὁ Δημόκριτος. Ἔτσι ἡ πόρτα τοῦ μεγάλου διανοητοῦ ἀνοίξε πολὺ εὐκόλα καὶ γιὰ μένα καὶ ἕνα ἀνοιξιὰτικο πρῶνιό, σὰν τὸ σημερινό, ὄχι ὅμως ἡλιοπερέχυτο, σὰν καὶ σήμερα, ἀλλὰ γεμάτο καταχνιά, συνήντησα τὸν Ἄϊνσταϊν. Στὸ βλέμμα του, πού πρόβαλε φωτεινὸ μέσα στὶς ἀδρές, χαρακτηριστικὲς γραμμὲς τῆς φυσιογνωμίας του ἔβλεπε κανεὶς ὅλη τὴ λάμψη τοῦ μεγάλου διανοητοῦ, μαζί μὲ μιὰ παιδιὰστικη, θὰ ἔλεγε κανεὶς, φρεσκάδα καὶ μὲ μιὰ σκιά μελαγχολίας, τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς γενειᾶς του.

— Ἐρχεσθε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, μοὺ εἶπε, τὴν τόσο παλαιὰ καὶ τὴν τόσο νέα. Οὐσιαστικὰ μ' αὐτὴν ἀρχίζει ἡ ἀξιοπρόσεκτη ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ὅμως μένει πάντα τόσο νέα. Σὰς κατηγοροῦν, μοὺ εἶπε, πῶς ἔχετε πολλὰ ἐλαττώματα, ἐσεῖς οἱ νεοἝλληνες. Πῶς ἔχετε ἕνα ἀλόγιστο αὐθορμητισμὸ, πῶς πιστεύετε στὰ ἰδανικὰ καὶ στὰ παραμύθια, πῶς ὁ καθένας σας ἔχει τὴ γνώμη του καὶ γιὰ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν Πατρίδα σας καὶ γιὰ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν κόσμον ὅλο καὶ πῶς ἐνδιαφέρεσθε τόσο ἐντατικὰ γιὰ ὅ,τι γίνεται

στὸ σπῆτι σας, ὅσο καὶ γιὰ ὅ,τι γίνεται στοὺς ἀντίποδες τῆς ὕδρογειοῦ. Καὶ ξαφνικὰ παρατᾶτε τὶς ἀτέρμονες καὶ θερμὲς συζητήσεις, ἀφήνετε ὅ,τι ἔχετε καὶ δὲν ἔχετε καὶ παίρνετε τὰ ὄπλα σὰν ἕνας ἄνθρωπος γιὰ νὰ πολεμήσετε γιὰ ἰδέες ἀνεδαφικὲς — κατὰ τοὺς αὐστηρὰ λογικούς. Τὰ βάζετε μὲ ἀντίπαλες μεγάλες δυνάμεις, ἐνάντια σὲ κάθε ψυχρὴ λογικὴ καὶ αἱματοκυλιέστε χωρὶς ὑπολογισμὸ καὶ χωρὶς συμφεροντολογικὸ πνεῦμα. Ἐ! λοιπόν. Ἄς σὰς κατηγοροῦν γι' αὐτὰ. Αὐτὴ εἶναι ἡ δυνάμεις σας, αὐτὰ εἶναι τὰ αἰώνια νεῖατά σας. Αὐτὰ εἶναι τὰ ἐλαττώματα γιὰ τὴν συνοφρυωμένη λογικὴ, ἀλλὰ αὐτὰ εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ πού κάνουν τὰ νεῖατά ἀθάνατα.

Μὲ πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ μὲ πῆγε στὸ παράθυρο καὶ μοὺ ἔδειξε μέσα στὶς ὀμίχλες πού ἄρχισαν νὰ διαλύωνται κάτω ἀπὸ τὸν ἀνοιξιὰτικο ἥλιο ἕνα μεγάλο γέρικο δένδρο στὴν αὐλή. Στὰ κλαδιά του μόλις ἤρχιζαν νὰ μπουμπουκίζουν λίγα φυλλαράκια ἀνοιξιὰτικα.

— Μοιάζετε, μοὺ εἶπε, μὲ τὰ αἰωνόβια αὐτὰ δένδρα πού οἱ ρίζες τους εἶναι βαθειὰ χωμένες μέσα στὴ μητέρα γῆ. Ὁ γέρικος κορμὸς τους εἶναι καταριτιδωμένος ἀπὸ τὴ διάβα τοῦ χρόνου, ἀλλὰ μέσα βαθειὰ στὰ σπλάγχνα τους τρέχουν ὀλοζώντανοι οἱ χυμοὶ πού φέρνουν συνεχῶς ζωὴ στὰ φυλλαράκια πού διψασμένα στρέφονται στὸν ἥλιο. Μοιάζετε μὲ τὰ αἰωνόβια αὐτὰ δένδρα. Σὰν Ἐθνος περάσατε πολλοὺς χειμῶνες, μὰ πάντα μιὰ ἀνοιξὶ ἐρχόνταν καὶ τὸ δένδρο τοῦ Ἐθνους σας ἔβγαζε καινούργια φύλλα. Εἴσαστε καὶ πάλι σὲ μιὰ ἀνοιξί. Τώρα πάλι μόλις μπουμπουκίζετε μέσα στὸ ἐλάχιστο διάστημα ἐνὸς αἰῶνα, πού εἶναι μιὰ στιγμὴ στὴν αἰωνιότητα. Τὸ δένδρο ὅμως καὶ πάλι θὰ γεμίσει ὠραία, ὀλοζώντανα φύλλα μὲ τὸ χρῶμα τῆς ἐλπίδος καὶ θὰ λουλουδίσει μὲ τὰ ὠραιότερα λουλούδια τῆς ἀνθρώπινης διασπορῆς. Καὶ ἡ ἀνθρωπότητα, ὅπως καὶ ἄλλοτε, θάρθη νὰ καθήσῃ νὰ ξαποστάσῃ ἀπ' τὸν ἀλλόφρονα δρόμο τῆς κάτω ἀπ' τὴν σκιά τοῦ δένδρου τῆς Ἑλλάδος καὶ θὰ μάθῃ πάλι τὸ μέτρο, τὴν ἀρμονία ἀνάμεσα στὸ σῶμα, στὸ νοῦ καὶ στὴν ψυχὴ.

*Ἀπὸ λόγο πού ἐκφωνήθηκε πέρυσι στὴ «Φοιτητικὴ Ἑβδομάδα».

ΦΙΛΟΙ - ΟΧΙ ΑΝΤΙΘΕΤΟΙ

Ἐξ αἰτίας σχολίου πού δημοσιεύθηκε στὸ προηγούμενο τεῦχος τῶν «Φοιτητικῶν Γραμμάτων», ὁ συνάδελφος Κ. Σαλαπάτας θεώρησε τὸν ἑαυτὸ του προσβαλλόμενον καὶ δήλωσε ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ κατοφύγῃ στὴ δικαιοσύνη. Θέλουμε νὰ πιστεύουμε ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς ΦΕΠΘ ἀντελήφθη πιά ὅτι τὸ σχόλιο ἐκεῖνο ἦταν ἀπρόσωπο καὶ δὲν ἤθελε νὰ προσβάλλῃ οὔτε κείνον οὔτε κανέναν ἄλλον. Σήμερα πού οἱ πάντες ζητοῦν φοιτητικὴ ἐνότητα (καὶ πού μ' αὐτὴν θ' ἀσχοληθοῦν τὰ Φ. Γ. σοβαρὰ καὶ θετικά μὲ κείμενα πού θὰ δημοσιευθοῦν στὸ ἐπόμενο τεῦχος) θὰ πρέπει νομίζουμε νὰ παραμερισθοῦν οἱ παλιές ἀντιγνωμίες (ἔχθρες δὲν ὑπῆρχαν ποτέ) καὶ νὰ προχωρήσουμε ὅλοι μαζί γιὰ τὴν πραγματοποίηση μιᾶς ἰσχυρῆς φοιτητικῆς ἐνώσεως. Ἡ συνταχτικὴ ἐπιτροπὴ τῶν Φ. Γ. τεινεὶ φιλικὴ καὶ εἰλικρινὴ χεῖρα...

Σημειώσεις

ΤΟΥ ΑΝ. ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗ

Σήμερα μολαταύτα πρέπει να βγώ· πρέπει κάπου να πάω· μα όφείλω να έξομολογηθώ πώς φοβάμαι μήπως ξέχασα να ζω, σαν τους άλλους· φοβάμαι γιατί ξέρω πώς δεν θα μπορέσω να προσποιηθώ και να πάρω μια όρισμένη όψη, που καθησυχάζει τους άλλους. Τώρα το νιώθω: είναι αλήθεια φοβερό να βγής έξω πραγματικός. Κι' έγώ έτσι φοβερός θα ήμουν· θα μεταβαλλόμουν κάθε στιγμή με κάθε καινούργιο που θα αντίκρυζα. Κι' οί άνθρωποι θα τρώμαζαν, και θα τó έπαιρναν για πρόληψη. Θα με κατηγορούσαν κι' όλας πώς βγήκα χωρίς κάλυμα. Θα ήταν προσβολή να είμαι χωρίς ένδυμα στο πρόσωπο. Τα περισσότερα ένδύματα τάχα απ' αυτό το φόβο δεν έπινοήθηκαν;

(Μα στο σημείο αυτό πρέπει να κάνω μια παρατήρηση: μήπως τó ένδυμα και τó προσωπίο έκρυψαν την τραγική γύμνια; Πιστεύω τó αντίθετο· οί σοφοί δείχνονται πώς ένίσχυσαν την ταραχή καλύπτοντας τά πρόσωπα με μάσκες αδιάφορες ή με μόνιμη έκφραση. και ό καθένας ύπολογίζοντας μόνος την καταστροφή την μεγαλωμένη αφάνταστα και από τις κινήσεις τού κορμιού, ένιωθε απ' την κρυμμένη ύποφορά δέος μεγαλύτερο).

Μα δεν είναι μόνο τούτο. Φοβάμαι μήπως έρθει κάποιος και με κοιτάξει ζητώντας ή περιμένοντας. Τι τάχα θα είχε να περιμένη κάποιος από μένα; Τό έχω διαπιστώσει από καιρό πώς ξέμαθα να δίνω· ούτε και την καρδιά μου· τούτο με αναστάτωση περισσότερο από τ' άλλα... Ακόμα δεν συνήθισα τó κοιτάγμα τών ανθρώπων. Όταν τά μάτια ένός πέσουνε στα δικά μου, πετάγομαι σαν ένοχος που άκούει έν' άγριο πρόσταγμα· συγχίζεται ή όρασή μου, κι' ή ψυχή μου μέσα τραβιέται βιαστική, έτσι που μοιάζουν τά δικά μου μάτια άδεια γυαλιά· καθρέφτες, στέλνουν πίσω σκόρπιες τις άκτίνες.

Ό, πώς θα μπορούσα να ύποφέρω ένα κοιτάγμα; Στα μάτια τών ανθρώπων ξέρω να ξεχωρίζω τή χαρά, τή λύπη, τόν πόθο· τόν έξυπνο διακρίνω απ' τόν πονηρό, και πάλι τόν κακό με τόν τίμιο δεν τόν μπερδεύω. Όμως τó κοιτάγμα πώς θα μπορούσα να ύποφέρω, έστω κι' ένός περαστικού; Μη τάχα αυτού τó βλέμμα πιότερ' από τά άλλα δεν συγχίζε; Μη τάχα ένα βλέμμα δεν είναι μια εισβολή;

Όταν καμιά φορά με δέος άφήνω την φύλαξη, ένα βλέμμα όρμα με φόρα και όμοια πίσω φεύγει, χωρίς ν' άφήση τίποτε· μόνο μια κίνηση παλμική.

Έν' άλλο κοιτάγμα τρομαγμένο, κρατάει πίσω την ψυχή, είτε γιατί' είναι κακή, είτε καλή γιατί είναι κι' ύπάρχει φόβος να έκτεθη στον κόσμο έξω ή καλή ψυχή· ή ακόμα — τó πιό φοβερό γιατί λείπει ή ψυχή. Ποιός ξέρει κάτι φοβερότερο και άνησυχαστικό μαζί από τó βλέμμα ένός ανθρώπου που ξέρει πώς τού λείπη ή ψυχή;

Τό βλέμμα τού έπαίτη σε κοιτάει παρακλητικά μαζί με μίαν άπογοήτευση ή βεβαιότητα πώς συ θα δώσης. Ό, είναι φριχτό! Κάποιος τους με σταμάτησε: «Κύριε...» Κι' ως δεν κατάλαβα τι ήτανε, και πριν τó νιώσω, στράφηκα και ρώτησα τι ήθελε. Με κοιτάξε με βλέμμα άκαθόριστο, μπερδεμένο· θαρρώ τά μάτια του έπαιζαν έδω και κεί, ή κιόλας από μέσα έβγαίναν κι' άλλα μάτια, και σκορπίζονταν σ' όλες τις κατευθύνσεις. Μ' έπιασε ντροπή που όλο μεγάλωνε· μα τέλος θύμωσα και ή ψυχή μου αύξαινόταν σαν πνεμόνι...

Τά ψεύτικα βλέμματα, θεέ μου πώς σε άναστατώνουν! Τά έχουσε με λίμα φυράρει και προσεχτικά τοποθετήσε μέσα τισ κόγχες. Είναι φριχτό: αύριο θα τά λιμάρουν άλλιώς! Πώς θα τά λιμάρουν; Να κάτι που μπορεί να σε βάλη σε περιέργεια και ύπέρτατη άνησυχία. Θα τά φυράρουν κι' άλλο — κι' άλλο, κι' όλο τά μάτια θα μικραίνουν, κι' όλο γύρω τó κόκκινο κενό θα μεγαλώνη, ώσπου θα μείνουν μόνο δυό μικρά κατάμαυρα χαντράκια μέσα στο κόκκινο κενό!

Είναι άλλοι που τά μάτια τους δεν τά πειράζουν. Μπορεί και νάχουν όραση δυνατή· όμως είναι έτσι, που χάνονται. Τά περιποιούνται ίσως και προσπαθούν να τ' αγαπήσουν. Όμως κάθε πρωί στον καθρέφτη, μέσα σε ύπέρτατη άπόγνωση, διαπιστώνουν πώς δεν έχουν μάτια. Αυτόι δεν έχουν μάτια ούτε και για να κλάψουν. Αυτόι θα ήθελαν έστω και τά ψεύτικα μάτια, για να μπορούν τούλάχιστον μ' αυτά να κλάψουν — να κλάψουν, μήπως ό θεός τους λυπηθεί.

Μάτια με κατακλύζουν. Η καλωσύνη τού ένός ζητάει να εισχωρήσει· άλλο σα σκληρό αντίκειμενο κάνει μου μέσα μια σχισμή που όλο ανοίγεται, καθώς και τ, άλλα βλέμματα τρεχάτα, σοβαρά ή εύθυμα ζητάν με περιέργεια ν' ακολουθήσουν μέσα μου τους δρόμους που ανοίγονται, ανοίγονται, ανοίγονται άκατάπαυστα, ώσπου να γίνω μόνον δρόμοι. Ταράζομαι βαθιά. Κομμάτια τής συντριμμένης μου ψυχής κινούνται, έδω και κεί δαιμονισμένα· στα γόνατα κατεβαίνουν· μια στο κεφάλι, μια στα χέρια, μια στα πλευρά· συγκρούονται στο δρόμο μεταξύ τους· — πόσο είναι τρομερό, όταν συγκρούονται δυό κομμάτια τής ψυχής μας!

Πολιτικοοικονομικές συνθήκες στο κίνημα του Ρήγα

ΓΙΩΡΓΟΥ
ΝΤΡΟΓΚΟΥΛΗ

Φέτος συμπληρώθηκαν διακόσια ακριβώς χρόνια απ' τη γέννηση του Θεσσαλού Έθνομάρτυρα Ρήγα. Σ' όλη τη χώρα γιορτάστηκαν τὰ διακοσάχρονα του με ιδιωτικές πρωτοβουλίες και στὸν ἡμερήσιο και περιοδικό Τύπο δημοσιεύθηκαν αξιόλογες μελέτες και άρθρα.

Μ' όλα αυτά δείχτηκε ακόμα μιὰ φορά πὼς οἱ ἄγῶνες του Ρήγα ἄρῃσαν μιὰ πλατειὰ ἀναγνώριση και πήραν τὴν ἀνάλογη θέση στη Βαλκανική ιστορική πραγματικότητα πὸ σκόπιμα εἶχε καταδαρθρωθῆ γιὰ νὰ ἐξυπηρετήση φαρμαρισμένη ιστορική ἐξέλιξη. Τὰ μεγαλόπνοα σχέδιά του πὸ φαίνονται ξεκάθαρα στὰ γραφτά του, δίνουν μιὰ ξεχωρη ἀξία στὸν ἐθνικοαπελευθερωτικό προγραμματισμό «τῆς Ἐταιρείας του Ρήγα».

«Βουλγάροι κι' Ἀρβανίτες, Ἀρμένιοι (και Ρωμοί

Ἀράπηδες και ἄσπροι με μιὰ κοινὴ (ὀρμὴ

γιὰ τὴν ἐλευθερία να ζώσουμε σπαθί να διώξουμε τοὺς Τούρκους πὸ τὸν (ζυγὸν βαστούν

και Χριστιανούς και Τούρκους σκληρὰ (τοὺς τυρανοῦν».

Σὲ κάθε καλοθελητῆ πὸ δὲν σκοτίστηκε γιὰ τὴν ιστορική βάση και πίστεψε σὲ μιὰ σκόπιμα μουχρωμένη κατάσταση, ἢ τέτοια ἐνατένιση, πὸ διαπιστώνεται με τὴ θέση αὐτῆ παίρνει μιὰ ξεχωρη θέση στη μελέτη γιὰ τὴν κοινωνική ἔνταξη του πρώτου σαπνίσματος και μένει βασικό στοιχείο τοῦ περιγυρο μελέτης του Ρήγα.

Ἡ ἀμέσότητα πὸ ἔχει τὸ κίνημα του Ρήγα με τὴ νέα θέση τῆς Εὐρώπης ἀπέναντι στις περισπούδαστες ἀποφάσεις του Συνεδρίου τῆς Βιέννης δείχνει τὴ γενικώτερη ιδεολογική ἀφύπνιση πὸ συντελέστηκε σὲ πλατειὰ λαϊκὰ στρώματα, και τὴ δημιουργία ἀπαραίτητων ὄρων γιὰ τὴ θέση αὐτῆ. Τὴ σωστῆ ἐξήγηση στο ζήτημα αὐτό δίνουν οἱ κοινωνικοὶ ὄροι πὸ ἀνασκευάστηκαν ὀλοτέλα απ' τὶς οικονομικές συνθήκες τῆς νέας ἐποχῆς, πὸ στηριζόταν πολιτικά σὲ ὅ,τι εἶχε κληροδοτήσει ἢ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση και οἰκονο-

μικὰ στη νέα τάξη πὸ δημιουργήθηκε παίζοντας ἡγετικό ρόλο στην ἔμπορικὴ διάρθρωση.

Στὴ Βαλκανική οἱ συνθήκες αὐτὲς ἄρῃσαν νὰ δημιουργοῦνται ἀμέσως μετὰ τὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση. Τὸ Ἑλληνικό στοιχείο πὸ ἀπλώθηκε απ' τὴ Βιέννη ἴσαμε τὴν Πόλη κι' απ' τὴν Ὀδυσσὸ ἴσαμε τὴν Τεργέστη, ἔδωσε στὸν ἔμπορικὸ διαμετακομισμὸ κυρίαρχη θέση και τὸν κατέστησε σημαντικό κεφάλαιο σ' αὐτὴ τὴν οικονομική ὑπόσταση τῆς Αὐτοκρατορίας. Οἱ συνθήκες αὐτὲς ἀργότερα ἐδραιώθηκαν τόσο, ἀκόμα και στην οικονομική ἐξάρτηση τῆς συμμαχίας Βιέννης — Πόλης, πὸ ἀναγνωρίστηκαν σὰν κινητήριες και σὲ ἄλλους τομείς γιὰ ὅλο τὸ Βαλκανικό πλαίσιο.

Στὴ διαμόρφωση αὐτῆ πρέπει νὰ προστεθῆ και ἡ θέση τῆς Αὐτοκρατορίας τῶν Ὀθωμανῶν στις κοσμογονικές διαφοροποιήσεις πὸ ἀντιστροφόταν καιρία σὲ ὅ,τι κοινωνικά εἶχε θεσπισθῆ και συντελεστῆ βασισμένο στις νέες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Σὲ μιὰ τέτοια πραγματικότητα βρῆκαν οἱ κοινωνικές ἐπιταγὲς πρόσφορο ἔδαφος ὄχι μόνο στο νότιο ἄκρο τῆς Βαλκανικῆς, μὰ σ' ὅλη τὴ νότια Εὐρώπη.

Οἱ ἀνακατατάξεις πὸ συντελέστηκαν μετὰ στοὺς τέσσερους αἰῶνες σκλαβιάς ἔδωσαν στο τέλος του 18ου και στις ἀρχὲς του 19ου αἰῶνα μιὰ νέα τάξη πὸ εἶχε γιὰ πρώτη φορά τοῦλάχιστο στο Βαλκανικό περίγυρο προοδευτικὴ σημασία.

Τὸ κίνημα του Ρήγα τὸ τόσο συντομισμένο και πλαισιωμένο ἔχει τὴ θέση του μετὰ στις δημιουργικές αὐτὲς διαλάμψεις τῆς γεμάτης φιλελευθερισμὸ πὸ φάνηκαν σὰν ἀντίδραση στο Συνεδριὸ τῆς Βιέννης, σ' ὅλη σχεδὸν τὴν Εὐρώπη. Βγῆκε μετὰ ἀπὸ τὶς οικονομικές διαφοροποιήσεις πὸ συντελέστηκαν και τὸν κοινωνικό ἀντικτυπο πὸ δημιούργησαν περισσότερο στη διασταύρωση τῶν ἔμπορικῶν δρόμων Εὐρώπης — Ἀσίας — Ἀφρικῆς, τὴ Βαλκανική.

Πῆρε ἔτσι μιὰ γενικότητα εὐρύτερη απ' τὰ Ἑλληνικά πλαίσια γιὰ νὰ ἀγκαλιάσῃ ὅλη τὴ Βαλκανική και να θέση τὸ ἀντικείμενο ἀπέναντι ἀπὸ ὄμοιες ἐπιδιώξεις μιὰς Ὀμοσπονδίας λαῶν. Ἡ μελετημένη αὐτῆ στρατηγική, με τὴν Πανβαλκανική εὐρύτητα, στράφηκε στο ἔμπορικὸ

στοιχείο, τὸ κυρίαρχο δηλαδὴ στοιχείο πὸ εἶχε συνειδητοποιήσει τὴ θέση του και εἶχε ξεκάθαρους ἐπιδιώξεις δεσπόζοντας στα κατόχονα μέρη.

Ἔτσι γιὰ πρώτη φορά γίνεται προσπάθεια νὰ στηριχθῆ ἡ ἄποψη πὸ πρώτα εἶχε ἐξωστρακιστῆ, πὼς μπορεί και με αὐτόχθονα μετὰ νὰ κατορθωθῆ ὁ ὀρθοπισμός, ἀφοῦ συνειδητοποιήθηκε ἡ ἐθνικὴ ἐνότητα και ὑπαρξη. Ἡ τέτοια πίστη πὼς μπορεί νὰ συντελεστῆ απ' τὶς ἴδιες τὶς δυνάμεις ἢ ἀναγκαία συσπείρωση ἔγινε ὁ κύριος σκοπὸς του προγραμματισμοῦ, μένοντας τέτοια και ὅταν ἀκόμα παρασκευαστῆ κατορθώθηκε ἐπαφή και με πράχτους του Βοναπάρτη.

Ἐνδεικτικὸ τῆς πεποίθησις αὐτῆς εἶναι και τὸ κυριώτερο στοιχείο του προγραμματισμοῦ πὸ φροντίζει γιὰ τὴν ιδεολογική ἀφύπνιση τῶν ὑποδούλων γραικῶν με τὶς μεταφράσεις και συγγραφὲς του Ρήγα. Ἔτσι ὁ Ρήγας παραλληλίζει τὰ σχέδια του με τὶς ἀπόψεις του Κοραῆ. Ὅπως ἐκεῖνος πίστευε πὼς μόνο ὅταν οἱ ὑπόδουλοι μορφωθοῦν εἶναι ἱκανοὶ νὰ ἀγωνιστοῦν γιὰ τὴ λευτεριά, ἔτσι και ὁ Ρήγας με τὰ βιβλία πρώτα πλησίασε τὸν ὑπόδουλο.

Εἶναι πολὺ σημαντικό γιὰ τὸ ἑλληνικό κίνημα πὸ στα πρώτα του θέματα εἶχε γιὰ ἡγέτες δυὸ σὲ παγκόσμια κλίμακα διορατικούς, ἄσχετο ἂν ὁ ἕνας δὲν τέλειωσε τὸ ἔργου κι' ὁ ἄλλος δὲν ἀκούστηκε. Τὸ ἔργο τους στάθηκε σημαντικό και με πολλές συνέπειες μένοντας ὅ,τι καλλίτερο ἔχει νὰ παρουσιάσῃ τὸ εἰκοσιανὸ απ' τὴν ἄποψη τῆς σωστῆς πολιτικῆς στάσης. Γύρω απ' τὴ θέση αὐτῆ και βασισμένη στις ἴδιες ἀρχὲς πὸ κήρυξαν «Ἡ Ἐταιρεία του Ρήγα» και ὁ Κοραῆς, δημιουργήθηκε και με ἐξωτερικὰ γνωρίσματα πιά, μιὰ ἄλλη κίνησι στη Βιέννη πὸ εἶχε σὰν ὄργανο τὸ περιοδικὸ «Λόγιος Ἐρμῆς» του Φαρμακίδη. Γύρω του συσπειρώθηκαν ἀμέσως ὅλα τὰ φατεινὰ πνεύματα του καιροῦ του πὸ πίστεψαν στη μορφή του ἀγῶνος, ὅπως τὴν κήρυξε ὁ Ρήγας και τὴν ἤθελε ὁ Κοραῆς.

Ἡ ἐνοποίηση τούτῃ πὸ συντελέστηκε βασισμένη στη γενικὴ ἐπίδιωξη πὸ ἀνάλαβαν οἱ δυνάμεις νὰ δημιουργήσουν, ἤρθε ὅπως ἦταν φυσικό σὲ ἀντίθεση με μιὰ

κατάσταση αντιδραστική που έκδηλώθηκε απ' τις πρώτες κι' όλες στιγμές με την «Πατρική Διδασκαλία» και ύστερα με τον άφορισμό του Ύψηλάντη.

Έτσι στις έχθρικές πολιτικές συνθήκες προστέθηκε και μιὰ νέα άρχή αντίθεσης που ξεπήδησε μέσα απ' την ίδια την Έλληνική πραγματικότητα, φανατισμένη και λυσσαλέα σ' όλη τή διάρκεια του όρθοδοξισμού. Μὰ τὸ νέο καθεστὼς που δημιουργήθηκε σὲ πλατειὰ κλίμακα σ' όλη τὴν Εὐρώπη και τὰ κηρύγματα τῶν νέων καιρῶν που ἔφερε ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση, ἔθεσαν σὲ νέα βάση πολλὰ ζητήματα και ξεκαθάρισαν πολλές μορφές.

Τὸ κίνημα τοῦ Ρήγα με τὸ συγκλονιστικὸ ἀντίκτυπο μένει φωτεινὸ, μέσα στις συνέπειες αὐτὲς που τὸ δημιούργη-

σαν και που τὸ χαρακτηρίζουν. Γι' αὐτὸ τὸ σχέδιο μελέτης εἶναι ἄμεσα δεμένο με τις συνθήκες αὐτὲς.

ΣΗΜ.: Ἡ νεώτερη ἱστοριογραφία ἔδωσε ὀλοκληρωμένη εἰκόνα στὸ κίνημα τοῦ Ρήγα φωτίζοντας πολλές μυχρωμένες στιγμές του. Σὰν πληρέστερες ἐργασίες πάνω στὸ θέμα αὐτὸ μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν:

1) Γιάννη Κορδάτου: Στὸν Α' τομ. τῆς «Ἱστορίας τῆς Νεώτερης Ἑλλάδας» και «Ρήγας και Βαλκανικὴ ὁμοσπονδία».

2) Λ. Βρανούση: «Ρήγας» στὴ σειρά «Βασικὴ Βιβλιοθήκη Ἄετοῦ», ὅπου σημειώνεται και ὅλη ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

ΚΑΙ ΟΜΩΣ...

*Ὅχι, δὲ θᾶπρεπε αὐτὸ τὸ ἀσημαντι ταγκὸ
(φτηνοὶ σίχοι, μελωδία «ἡδυτάτη», ατερεότυπη
ἀρμονία—χιλιᾶδες σὰν και τοῦτο)
τόσο βαθιὰ νὰ εἰσχωρεῖ και εὐκόλα νὰ φθάνει
ὡς και που δῶρα τῆς Τέχνης ἀκριβὰ—
ἤχοι και σίχοι ἐκλεκτοί.*

*Τ' δει τὸ ἔπαιξε ἐκείνη τὴ βραδιά—
ἐκείνη τὴ σιγμὴ
κάποιο ραδιόφωνο,
δὲν εἶναι ἀρκετό.*

Ἰωάννης Σιβεριώτης

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΜΑΛΑΜΑ

Τὸ
μεγάλο
χάνι

ΔΙΗΓΗΜΑ

Πιὸ πέρα, ἀπλώνουνταν τὰ σύρματα — ἀγκαθερά, ἀγκάθια ἀπὸ ἀνθρώπινα χέρια· πιὸ πέρα ἡ λαγκαδιά, σφυρίγματα πουλιῶν, σχήματα, ἤσκιοι, ἕνας κόσμος μέσα στις φτέρες, μιὰ βαθεῖα λαβωματιά στὴ γῆς, ἡ σκοτεινὴ χαράδρα, ἀσήμια στὸ βάθος τῆς τὸ ποταμάκι· πιὸ πέρα, μήτε χρώματα, μήτε χαρὲς τοῦ ματιοῦ, ἕνα μαβί, βουνὰ σὰ γίγαντες που ρουχαλίζαν με τοὺς βοριάδες και σκεπάζονταν με τὰ παχιὰ σύννεφα.

— Κοιμάσαι; εἶπε ἡσυχὰ τὸ κοριτσάκι.

Ὁ φύλακας τινάχτηκε σὰν ἀπὸ λήθαργο, ἄρπαξε τὴν κρῦα λόγχη του και πρόβαλε λαχανιάζοντας στὴν πόρτα τῆς καλύβας.

— Ποιὸς εἶναι;

— Νά, δῶ, ἀπ' τὸ παράθυρο, ξανά-πε ἡσυχὰ τὸ παιδί.

Ὁ στρατιώτης ξαναγύρισε στὴν καλύβα. Ψηλὰ στὸ παράθυρο, δεξιά, εἶδε τὸ πεντάξανθο κεφάλι, τὰ μαλλιά που ἔμοιαζαν ἄσπρα, δυὸ μάτια μήτε γαλανὰ μήτε πράσινα, σὰν τὸν οὐρανὸ που καθρεφτίζει μέσα του χωράφια.

— Τὶ θέλεις;

— Κοιμόσουν; Κοιμόσουν;

Ἐτοιμάστηκε νὰ θυμώσει. Τὴν κοίταξε. Ὅχι, τ' ὄνειρο συνεχίζονταν, κανένας δὲν τὸν εἶχε διακόψει.

— Ἐνας φύλακας δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κοιμηθεῖ — μήτε νὰ σκέφτεται: θυμόμουν τὸ Σπίτι, πρόσωπα και πράματα.

Τὴν εἶδε νὰ μπαίνει στὴν καλύβα.
— Σοῦ 'φεραν τὸ φαγί; ρώτησε τὸ μικρὸ κορίτσι.

— Ναί.

Εἶχε μαζὺ τῆς ἕνα ἀλουμινένιο κουτί, ἄστραφτε ἀπ' τὸ τρίψιμο τὸν ἄμμο.

— Θὰ φᾶς;

— Δὲν ἔχω ὄρεξη. Τῶρα πιὰ κρῦωσε.

— Θὰ εἶσαι καινούριος.

— Ναί.

Ἄδειασε τὸ φαγί στὸ κουτί τῆς, τὸ δοκίμασε με τὸ δάχτυλο, χαμοῦλάσε κι' ὕστερα ἔκλεισε τὸ κουτί και κάθησε κοντὰ του, ἀμίλητη, ρίχνοντας τὰ μάτια στὸ μαβί, στὰ βουνὰ, πιὸ πέρα, πάνου ἀπ' τὰ ἀγκαθερά σύρματα, στὴ χώρα που σκεπάζονταν μ' ἄγρια σύννεφα.

— Ποιὰ εἶσαι; εἶπε ὁ στρατιώτης.

Πῶς σὲ λέν; Πόσο χρονῶ εἶσαι;

— Ἐντεκα, ἀποκρίθηκε 'κείνη, ἀφοῦ γιὰ κάμποσον ὥρα ἀποξεχάστηκε στὴ ρέμβη τῆς, ἔτσι που ὁ φύλακας ἔτοιμάστηκε νὰ ξαναρωτήσει.

— Ἐντεκα;

— Ἐτσι λέει ἡ βάβα (—πόσα τάχατες περνούσαν 'κείνη τὴ στιγμή ἀπ' τὴν ψυχὴ τῆς!)... ἡ βάβα ξέρει πολλὰ πράματα. Ὅταν ἔκαψαν τὸ χωριὸ μας ἡ βάβα με γλύτωσε μες στὴν ποδιά τῆς, ἤμουν κούτσικο, δὲ θυμάμαι μήτε πατέρα μήτε μάνα, μονάχα τὴ φωτιά, (στάθηκε ἔτσι, ἔβλεπε τὴ φωτιά)... ἡ βάβα λέει μπορεῖ μιὰ μέρα ὁ πατέρας κι' ἡ μάνα νὰ ξαναγύρουν (ἔδειξε ἔ-

κει, σὸ μαβί, κι' ὁ φύλακας ἔνωσε τὰ μάτια νὰ θουρκῶνουν) — τί λές ἐσύ; (Συνέχισε ἀμέσως, χωρὶς ἀνάσα)... μένω σ' ἐκεῖό, τὸ μεγάλο χάνι, ἀγωγιάτες, ἐμπόροι, ἀθρώποι λογιά — λογιά... Κανέναν δὲ μένει πολὺν καιρὸ. Ἐμεῖς ποῦ νὰ πάμε; ἢ βάβα πού δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ περπατήσει, νὰ σύρει γιὰ ζύλα;

Ὁ στρατιωτὴς ἀφήσε τὴ λόγχη ν' ἀκουμπήσει στὸ γόνατό του. Γύριε δλόκληρος σ' ἐκεῖνη. Ἐβγαλε ἀπ' τὴ μέσα τσέπη ἕνα γράμμα.

— Ἔνας φίλος λέει μὴν γράφεις πιὰ ποιήματα, μὴν ἀνακατεύσεις σὲ ξένες δουλιές, εἶναι δουλιὰ γιὰ τοὺς ποιητές, εἶπε.

— Ναί, ἀποκρίθηκε τὸ κοριτσάκι. — Δίκιο ἔχει ὁ φίλος, δὲν ξαναγράφω ποιήματα, τὶ μὲ νιάζει γιὰ τὴν ἀνατολή, τὴ δύση, τὶ μὲ νιάζει γι' αὐτὰ ποὺ βλέπουν ἄλλοι.

Τὸ κοριτσάκι ἀναστέναξε. Κοίταξε πάλι κατὰ τὸ μαβί.

— Πρέπει νὰ βρῶ μιὰ δική μου δουλιὰ, ξανατέ οὐ φύλακας, νὰ μὴν ταιριάζει μήτε νὰ ἐνοχλεῖ σὲ κανέναν, μιὰ δουλειὰ καταδικητῆ μου!

— Νὰ σκάψεις.

— Ἔχουν ἄλλοι μπράτσα γερότερα, κοριτσάκι. Εἶναι δύσκολα στὴν πόλη.

— Νὰ χτίσεις.

— Μὰ λέει δὲν εἶμαι χρόνια στὸ συνάφι. Ἔτσι μὲ διώξαν πολλές τέχνες, πολλές. Δὲν ἔχω χωράφι, μήτε μαγαζί, μήτε σπίτι. Τὶ νὰ πουλήσεις χωρὶς πραγματεῖα; δὲν ἔχω τίποτα.

— Τὶ κρίμα νὰ ἴσαι χωρὶς τέχνη. Μέσα στὸ χάνι ὅλοι ρωτάνε τὶ ἔχεις κι' ἀν ἀξίζει θὰ σοὺ δώσουν χρήματα.

— Πές μου, κοριτσάκι, εἶναι τέχνη τέτοια καμώματα; — νὰ τριγυρνᾷς τὶς νύχτες ἀστεροκοιτώντας, νὰ γλυτῶνεις καμμιὰ πεταλούδα ἀπ' τὶς ἀράχνες, νὰ παίρνεις τὸ κατόπιν τοὺς μερμηγκόρδους, κι' ὕστερα νὰ μιλάς μὲ τὸν ἑαυτό σου καὶ νὰ τοῦ διηγείσαι παραμύθια, καὶ νὰ κάνεις παρέα στὸν μοναχὸ θεοῦλη, κι' ὕστερα νὰ κλαῖς ἢ νὰ γελᾷς χωρὶς μεγάλον λόγο, καὶ νὰ τρέχεις νὰ ξαναβρείς τοὺς κακοὺς ποὺ σ' ἀπόδιωξαν, νὰ τοὺς συχωρέσεις: πές, εἶναι τέχνη τέτοια καμώματα;

— Δὲν κάνει τίποτα; τίποτα - τίποτα; ἔτσι περνᾷς τὶς μέρες;

— Ἔτσι περνᾷς τὶς μέρες, τίποτα — τίποτα — τίποτα.

— Νὰ δεῖς ἐκεῖ, στὸ μεγάλο χάνι, ἐμπόροι, ἀγωγιάτες, τρέχουν, φωνάζουν, παίζουν τὶς λίρες, πουλοῦν κι' ἀγοράζουν, ψέματα ποὺ λέν, κι' ὁ ὑποταχτικὸς τους τσιγκλάει τὰ κεφάλια στὴν βοσκή, μιλᾷν γιὰ τὰ σπῖτια, τὰ χωράφια τους, τὰ μαγαζιά τους.

— Καλὰ λέει ὁ φίλος, κοριτσάκι, δὲ ματαγράφω πιὰ ποιήματα, εἶναι ξένες δουλιές, εἶναι δουλιές γιὰ τοὺς ποιητές, κοίταξε: δὲν ξέρω καμμιὰ ἄλλη τέχνη, δὲν εἶμαι χρήσιμος σὲ κανέναν — κι' ὁ ἑαυτός μου ἀκόμα μὲ λοκοιτεύει. Κι' ὅμως καμμιὰ φορὰ μού λέει μετανιώντας δὲν πειράζει ἄς πεινάσουμε νὰ γράφεις: ἡ ποίηση δὲν εἶναι τέχνη εἶναι ἀνάγκη. Καὶ τότες ξανακοιτᾷω σὰν παιδί τὴ δύση τὴν ἀνατολή, τοὺς μερμηγκόρδους, θὰ βρεθεῖ καὶ καμμιὰ πεταλούδα αἰχμάλωτη, σὲ κανένα ἀραχνόπατο, ποὺ ν' ἀντέχει ἀκόμα (ποτὲ δὲν εἶναι πολὺ ἀργά) κι' ἀν ἴσως δὲν ἔμαθα καμμιὰ τέχνη θὰ κάνω παρέα στὸν μοναχὸ θεοῦλη κι' αὐτὸς ἐμένα. Θὰ συγχωρᾷει τοὺς κακοὺς του κι' ἐγὼ τοὺς δικούς μου καὶ θὰ κλαίμε καὶ θὰ γελᾷμε ἀντάμα. Οἱ τρομπέτες κι' οἱ ἀψίδες ἄχρηστες σὰν πανηγύρι πέρ' ἀπ' τὸ χωριὸ μας, ἔξω ἀπ' τὴν καρδιά μας. Ὅταν βρέχει θὰ μὲ δεῖς στοὺς δρόμους, τρέχω, τρέχουν τὰ δάκρια μου, σμίγουν στὰ δικά του: ἢ βροχή εἶναι τοῦ θεοῦ τὰ δάκρια. Κι' ὅταν χιονίζει στὸ τζάμι κολημένος κοιτᾷω τὴ χαρὰ κι' εὐχομαι νὰ κρατήσῃ, παρέα μὲ τὰ σπουργίτια, κι' οἱ νιφάδες βρέχουν τὰ μαλλιά μου. Κατάλαβες;

— Ὅχι, εἶπε τὸ κοριτσάκι, μὰ εἶσαι καλός.

Ἐξῆ ἀρχισε νὰ νοτίζει. Ἡ καλύβα εἶχε σὲ μιὰ γωνιὰ μιὰ σόμπα τενεκεδένια, κι' ἕνα κούτσοιο διηγιόνταν τὶς ἱστορίες τῶν δασῶν τριζοβολώντας ὁμοῖα μὲ τὸν ἀγέρα στὰ ξάρτια τῶν ἀρμάδων.

Ἡ θάλασσα ἦταν τὰ μάτια τῆς κι' ὥστόσο ἢ φωνὴ τῆς ἀπλώσε στὴν ψυχὴ του νηνεμῖα. Κι' ἐκεῖ, πὶν πέρα, τὸ μαβὶ χόνωνταν, ἔφταναν τὰ σκοτάδια ἀπ' τὴν ἀντικρινὴ χώρα. Εἶπε:

— Πές μου ἕνα παραμῦθι.

— Θὰ σοὺ πῶ ἕνα δικό μου παρα-

μῦθι! — καὶ τὰ μάτια του ἄστραψαν.

...Πάει πολὺς, ἀμέτρητος καιρὸς, ἕνα παιδί, τόσο μικρὸ ποὺ ἀγαποῦσε τὰ παιχνίδια, τόσο μεγάλο ποὺ ἔφτιαχνε μοναχὸ του, ἕνα θαυμασίον, μεγάλο παιδί, ἦταν μοναχὸ του σ' ἕνα μεγάλο χάνι. Γύρω του ἀπλώνονταν σκοτάδι, μήτε χάινι φαίνονταν, μήτε τίποτα, ἔρημιά. Κι' ἔφτιαξε ἕνα θαυμασίον παιχνιδάκι, ἕνα μεγάλο παιχνίδι, θαυμαστό, ἐκεῖ, καταμεσῆς στὸ χάνι, ἕνα τόσο δὲ παιχνιδάκι, πάει πολὺς, ἀμέτρητος καιρὸς. Καὶ τὸ παιχνίδι τὸ ἔφτιαξε νὰ μοιάζει μ' ἕνα λουλούδι, κι' ὅμοια πάντα: πετάει κλώνους, φύλλα τρυφερὰ, ἄνθια, πάει πολὺς, ἀμέτρητος καιρὸς. Ἄ, θαυμασίον, μεγάλο παιδί, λὲν οἱ κλώνοι, τὰ τρυφερὰ τὰ φύλλα, οἱ μίχοι καὶ τὰ μάτια, ἄρπαξέ μας, κάνε μας κομμάτια, δέξου τ' ἄρωμα, τὴν ψυχὴ μας, θαυμάσιον μεγάλο παιδί, εἶναι δικά σου τὰ λουλούδια, κι' εἶσαι δικός τους ἀν τὸ ξέρουν, πάει πολὺς, ἀμέτρητος καιρὸς.

Ὁ φύλακας σάπασε. Κοίταξε κατὰ τὸ μαβί. Τίποτα. Νύχτα.

— Τέλειωσε; εἶπε τὸ κοριτσάκι. Τέλειωσε;

— Ναί! Σ' ἄρεσε;

— Εἶσαι καλός, εἶπε μονάχα ἐκεῖνη.

— Ἀχ, ἔκαμε ὁ φύλακας, κοίταξε — νύχτωσε!

— Δὲν πειράζει.

— Πῶς θὰ κατέβεις τὴ λαγκαδιά; πῶς θὰ περάσεις τὸ ποταμάκι; ἀν πέσεις καὶ χτυπήσεις στὴ χαράδρα;

— Ἐξέρω ἕνα καλὸ μονοπάτι.

Ὁ φύλακας σηκώθηκε. Ἄναψε τὴ λάμπρα. Κοίταξε τὰ μαλλιά τῆς, τὰ μάτια τῆς, τὴν κοίταξε δλόκληρη, σηκώθηκε κι' αὐτὴ κι' ἦρθε κοντὰ του.

— Ἐκεῖ στὸ χάνι, εἶπε, εἶμαι πολὺ μοναχὴ. Κάνε μου κανένα παιχνίδι! Ἐβγαλε τὴ λόγη ἀπ' τὸ ΣΠΡΙΝΓΚΦΙΑΝΤ 751 κι' ἀρχισε νὰ πελεκάει ἕνα ζύλο.

— Θυμάμαι μιὰ ποὺ ἦταν ξανθιά σὰν κι' ἐσένα, μὰ πὶν μεγάλῃ, εἶπε ντραπαλά. Εἶχε κι' ἐκεῖνη γαλανὰ μάτια σὰν τὰ δικά σου.

— Ναί, εἶπε τὸ κοριτσάκι.

— Τὴν ἀγαποῦσα μὰ δὲν ἤθελε νὰ τὸ πιστέψει. Δὲν εἶχα καὶ δουλειά. Τὴν γύρεψε ἕνας ἀπ' τὴν Ἀμερική. Μὰ δὲ μὲ

νιάζει τώρα ποὺ βρήκα ἐσένα. Κατάλαβες;

— Ὅχι, εἶπε τὸ κοριτσάκι, μὰ εἶσαι καλός. Τὶ σκαλίζεις;

— Ἔναν πατέρα, μιὰ μάνα, καὶ τὸ παιδάκι τους. Μπορεῖ νὰ μοῦ ἔφτιαχνε μιὰ κόρη σὰν καὶ ἐσένα.

— Ἀχ, κατάλαβα! εἶπε τὸ κοριτσάκι καὶ ντράπηκε.

Τὴν κοίταξε πάλι δλόκληρη.

— Τώρα, εἶπε ἐκεῖνη, πρέπει νὰ φύγω.

— Μὴν ξεχάσεις τὸ παιχνίδι.

Τὸ πήρε ἀπ' τὰ χέρια του καὶ τὸ βάλε στὴ σφιχτὴ, πάνινη ζώνη τῆς. Καὶ τότε κείνος, ξαφνικὰ, πήρε τὰ χεράκια τῆς, γονάτισε μπροστὰ τῆς καὶ τῆς εἶπε:

— Ἀκουσε, κοριτσάκι. Ἐκεῖ, στὴν πόλη, μένω κι' ἐγὼ σ' ἕνα μεγάλο χάνι, κι' εἶμαι μοναχός, πολὺ μοναχός, δὲν ἔχω φίλους, κατάλαβες. Δὲν ἔχω καὶ δουλειά, μὰ τώρα ποὺ θὰ γυρίσω θὰ κοιτάξω νὰ κερδίσω λεφτὰ, κατάλαβες; Γιὰ ἐσένα! Μπορεῖ νὰ γυρίσω ὅλο τὸν κόσμον, ὅλος ὁ κόσμος... Κι' ὕστερα, ὅσοι καιρὸς κι' ἀν περάσει,... θὰ περιμένεις; Ὅλος ὁ κόσμος... τὶ θαρρεῖς πῶς εἶναι ὁ κόσμος;

— Εἶναι κακὸς ὁ κόσμος, εἶπε τὸ κοριτσάκι, καὶ τράβηξε τὰ χέρια του.

— Τί, εἶπε ὁ φύλακας, δὲ θὰ περιμένεις;

— Εἶπα ἐγὼ ὄχι; ἀποκρίθηκε τὸ κοριτσάκι, καὶ τὸ χαμόγελό του ἦταν σὰν ἕνα παιχνίδι στὰ χέρια τοῦ ὄρφανοῦ.

Βγήκε ἀπ' τὴν καλύβα, πρὶν χαθεῖ ἀπ' τὰ μάτια του τὸν κοίταξε.

— Ἐλα πάλι αὔριο! εἶπε αὐτὸς ἀπ' τὴ θέση του. Ποῦ θὰ σὲ ξαναβρῶ ἀν χαθοῦμε;

Τὸ σκοτάδι τὴν πήρε ἀπὸ τὰ μάτια του.

Σκαρφάλωσε στὸ παράθυρο. Τῆς φώναξε:

— Πρόσεχε καθὼς κατεβαίνει!

— Σὲ λίγο θὰ βγεῖ τὸ φεγγάρι! εἶπε αὐτὴ πρὶν πέρα, μέσα στὴ φτέρη. Δὲ θὰ ἴρῃ αὔριο γιὰ νὰ φάς. Θὰ ἴρῃ τὸ βράδυ, ποὺ ἀνεβαίνει ἀργὰ τὸ φαῖ καὶ κρῶνει καὶ δὲν ἔχεις ὄρεξη.

Τότε ὁ ἄνθρωπος ἔνωσε τὸ θεὸ μέσα του.

— Εἶσαι καλός, τοῦ εἶπε. Σ' εὐχαριστῶ ποὺ μὲν τὴν ἔστειλες. Ὅποταν θέλω θὰ τὴν βρῶ στὸ μεγάλο χάνι.

πρόσφατες
 ανασκαφές
 στην
 Πέλλα

Ἡ ἱστορία ἄρχισε ὅπως τὶς περισσότερες φορές. Κάποιος, καθὼς ἔσκαβε στὸν κήπο του ξέθαψε τὸ πρῶτο εὖρημα, μιὰ ἀρκετὰ μεγάλη κολόνα σ' ἓνα μαρμαρένιο δάπεδο. Αὐτὴ τὴ φορά ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶχε μαυραγορίτικο μυαλό καὶ κάλεσε τὶς ἀρμόδιες ἀρχές. Κι' ἔτσι, στὸν κήπο τοῦ τυροκόμου Στεργιούλα ἄρχισαν στὶς 11.4.1957 οἱ πρῶτες — δοκιμαστικές — ανασκαφές με δαπάνες τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ τῆς Νομαρχίας Πέλλης. Τὰ ἀποτελέσματα — ἀπρόβλεπτα καὶ σπουδαῖα — ὁδήγησαν στὶς μεγάλες ανασκαφές ὅλης τῆς περιοχῆς ποὺ ἄρχισαν με δαπάνες τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας στὶς 27.5.57.

Ὅσῳ τόσο θάταν σωστὸ νὰ ποῦμε πὼς καὶ πιὸ πρὶν εἶχε ανασκαφῆ ὁ τόπος. Ἀμέσως κιόλας με τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Μακεδονίας ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρία τῶν Ἀθηνῶν ἀνάθεσε στὸ Γεώργιο Π. Οἰκονόμου, μακεδόνα ἀπὸ μητέρα, τὶς πρῶτες ανασκαφές τῆς περιοχῆς (1914—1915). Ὁ πρῶτος ὅμως παγκόσμιος πόλεμος ἄφησε στὴ μέση τὶς προσπάθειες, ποὺ ἄρχισαν πάλι, ὅπως εἴπαμε, τὸν περασμένο χρόνο.

Οἱ πρόσφατες ἔρευνες σ' ὅλη τὴν περιοχὴ (3.500 στρέμματα περίπου ἀνίχνευσαν οἱ σκαπάνες τῶν ἀρχαιολόγων) ἀπόδωσαν πλούσιους καὶ ἀπρόβλεπτους καρπούς. Ἐνώθηκαν ἀπ' τὴν μιὰ, ἡ ἀκρόπολη, τὸ φρούριο (ποὺ τότε βρισκόταν μέσα σὲ λίμνη) με τὸ Θησαυροφυλάκιο (ἡ «ἐν τῷ Φάκῳ γάζα», ὅπως εἶναι γνωστὴ) καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη, τὸ κέντρο τῆς πόλης, πλακοστρωμένοι δρόμοι, με πλάτος περὶ τὰ 10 μέτρα, ὑδραγωγεῖα — ποὺ δὲν ξεφεύγουν καὶ πολὺ στὸν τρόπο τῆς κατασκευῆς ἀπ' τὰ δικά μας — κτήρια, καταστήματα τῆς ἀγορᾶς καὶ νεκροταφεῖα.

Τὴν περιοχὴ ποὺ ἔρευνηθήκε τὴν χώρισαν σὲ τρεῖς ανασκαφικούς τομεῖς. Στὸν πρῶτο, ποὺ βρίσκεται στὸ 380 χιλιόμε. τοῦ δρόμου Θεσσαλονίκης — Ἐδέσσης, βρέθηκε ἓνα μεγάλο κτήριο (70X50 μέτρα) ποὺ εἶχε κύριο ἐνδιαφέρον χάρις στὰ ἐξάισια μωσαϊκὰ δάπεδα ποὺ σκεπάζουν τὴ δυτικὴ πλευρὰ του. Τὸ ἓνα (στὰ νότια) εἶναι ἓνα ὀρθογώνιο παραλληλεπίπεδο, 85 τ. μ. περίπου, ποὺ με ἄσπρα καὶ πρασινωπὰ χαλίκια παρουσιάζει ἓνα ὠραῖο συνδυασμὸ ἀπὸ ἐναλασσόμενα τρίγωνα με ἐνδιαφέρουσες χρωματιστὲς ἀντιθέσεις.

Τὸ ἄλλο εἶναι τετράγωνο (75 τ. μ. περίπου) καὶ εἶχε μιὰ ἐξαιρετικὴ παράσταση στὸ κέντρο: Ὁ Διόνυσος, γυμνός, καθάλα πάνω σ' ἓνα πάνθηρα, κρατᾷ με τὸ ἓνα του χέρι τὸν Θύρσο ἐνῶ με τὸ ἄλλο βαστιέται ἀπ' τὸ λαιμὸ τοῦ θηριοῦ. Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ μολύβδινο περίγραμμα ποὺ στολίζει τὸ πρόσωπο, τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια τοῦ Θεοῦ καὶ ποὺ θυμίζει τὰ λεπτὰ περιγράμματα τῶν ἀττικῶν ἀγγείων.

Ἀνάμεσα στὰ δυὸ αὐτὰ μωσαϊκὰ ἔχουμε μιὰ ψηφιδωτὴ παράσταση ἐνὸς γρύπα ποὺ κατασπαράσσει ἓνα ἐλάφι.

Μεγαλύτερο ἀπ' αὐτὰ τὰ μωσαϊκὰ δάπεδα εἶναι ἐκεῖνο ποὺ παριστάνει κυνήγι λιονταριοῦ. Ἔχει διαστάσεις 10,50 μ. X 12 μ. (126 τ. μ.) καὶ κρατᾷ τὴν παράσταση μέσα σ' ἓνα μεγάλο καὶ πλούσιο πλαίσιο. Ἡ παράσταση, ποὺ κι' αὐτὴ εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη (4,90X3,20 μ.) φανερώνει ἓναν ἄντρα, ντυμένο με χλαμύδα, νὰ ὀρμαίει σ' ἓνα λιοντάρι κρατώντας τὸ δόρυ, ἐνῶ ἓνας ἄλλος στὰ δεξιὰ ἔχει τραβήξει τὸ σπαθὶ ἀπ' τὴν θήκη του καὶ ἐτοιμάζεται νὰ χτυπήσει τὸ θηριό.

Ἐνα ζευγάρι ἀπὸ κένταυρους, ἀρσενικὸ καὶ θηλυκὸ, πιάνει τὴν ψηφιδωτὴ παράσταση ποὺ ἐνώνει τὸ προηγούμενο δάπεδο με ἓνα ἄλλο, στ' ἀνατολικά, τὸ μεγαλύτερο ὅλης τῆς περιοχῆς (15,20X10,2 μ.). Τὸ μέρος αὐτὸ ἦταν ξέσκεπο καὶ στολιζόταν στὰ νότια καὶ στὰ βόρρεια με αὐλὲς περιστυλες καθὼς καὶ με στοές, ποὺ ἀπλώνονταν καὶ στὶς τέσσερες πλευρές του. Ἀπὸ αὐτὰ μόνο μερικὲς (26) ἰωνικὲς κολόνες βρέθηκαν, ποὺ ἀνήκουν ὅλες στὸ βόρρειο περιστύλιο.

Στὴ δυτικὴ πλευρὰ βρίσκουμε τὰ ἴχνη δωματίων με μεγάλα μονόλιθα κατώφλια καὶ δείγματα ἐνὸς μεταγενεστέρου φούρνου γιὰ τὸ ψήσιμο ἀγγείων. Γύρω ἀπ' τὸ οἰκοδόμημα ποὺ σκάβεται, βρέθηκαν κτήρια καὶ δρόμοι τῆς πόλης με πλάτος 10 μ. περίπου. Κάτω ἀπ' τοὺς δρόμους βρέθηκαν λαξευτοὶ σὲ βράχους ὑπόνομοι καὶ σωλῆνες ὑδραγωγείου.

Τὸ μεγάλο κτήριο με τὰ ψηφιδωτὰ, ποὺ περιγράψαμε, καὶ τὰ περισσότερα εὐρήματα ποὺ τὸ συνόδευαν, πρέπει χρονολογικὰ νὰ πέφτουν στὴν ἀκμὴ τῆς Πέλλας, γύρω στὰ 300 π. Χ. περίπου.

Τὰ δυτικὰ τῆς Παλιάς Πέλλας, τὸ ὕψωμα ποὺ βρίσκεται ἡ ἀκρόπολη, πιάνει ὁ δεύτερος καὶ τρίτος ανασκαφικὸς τομέας (2 χιλιόμε. μακρύτερα ἀπ' τὸν πρῶτο). Ἐδῶ οἱ ανασκαφές ἔχουν ἀκόμα δοκιμαστικὸ χαρακτήρα. Βρέθηκαν μέχρι τώρα ἀρκετὰ κτήρια μεγάλων διαστάσεων. Ἐνας τοῖχος π. χ. ἔχει πᾶχος 2,20 μ. ἐνῶ οἱ ὀρθοστάτες του ἔχουν πλάτος 2,10 μ., ὕψος 1,10 μ. καὶ πᾶχος 0,60 μ. Ἀνάμεσα σὲ ἄλλα εὐρήματα ξεχωρίζει ἓνα θαυμάσιο ὀωρικὸ κιονόκρανο με ἄβακα πλάτους 1,2 μ.

Ἀπ' τὰ ἀμέτρητα κινητὰ εὐρήματα, ποὺ προσωρινὰ στεγάζονται στὴ μικρὴ ἀποθήκη ποὺ κτίστηκε ἐκεῖ, στὸ Σχολεῖο τῆς Παλιάς Πέλλας καὶ στὸ κοινοτικὸ κατάστημα τοῦ ἴδιου χωριοῦ ξεχωρίζουμε, α) τὶς δεκάδες τῶν ἀνθεμωτικῶν καλυπτήρων, με ἔγχρωμες διακοσμήσεις, β) τὶς τεράστιες ἡγεμόνες κεραμίδες (μέχρις ἓνα μέτρο — οἱ μεγαλύτερες ἀπ' τὶς γνωστὲς μέχρι τώρα), γ) τοὺς μεγάλους διακοσμημένους ἡλοὺς τῶν θυρῶν, δ) τὰ ἀγγεῖα με τὶς κατατοπιστικὲς τους σφραγίδες (50 περίπου, ΘΑΣΙΩΝ, ΚΝΙΔΙΩΝ, ΜΕΛΙΒΟΙΩΝ κ.λ.π.), ε) τὴν πλούσια συλλογὴ τῶν πηλινῶν εἰδωλίων, στ) τὰ νομίσματα* (πάνω ἀπὸ 300 χαλκὰ, 3 ἀργυρὰ κι' ἓνα χρυσὸ τοῦ Φιλίππου Β') καὶ τέλος τὸ πιὸ λαμπρὸ εὖρημα, ἓνα αὐστηροῦ χαρακτήρος μαρμάρينو ἄγαλμα σκύλου, ποὺ ἀπ' τὸ ρυθμὸ του ἀνάγεται στὰ 460 π. Χ.

Οἱ ανασκαφές, με τὸν τρόπο ποὺ προχωροῦνε ὑπόσχονται πολλὰ. Κι' ὅταν σκεφθῆ κανεὶς πὼς τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀρμοδίων στὴν περίπτωσι αὐτὴ εἶναι ἔντονο κι' ἀποδοτικώτατο — σπάνια χαίρομαστε τέτοιες περιπτώσεις — τότε καταλαβαίνει πὼς ἡ Πέλλα ἔχει ἓνα λαμπρὸ ανασκαφικὸ μέλλον. Ἀπὸ τώρα κιόλας μπορούμε νὰ τὴν θεωροῦμε τὸν πιὸ ἐνδιαφέροντα ἀρχαιολογικὸ χώρο τῆς Μακεδονίας. Καὶ εἴμαστε ἀκόμα στὴν ἀρχὴ.

I. K. X.

I

Όλα τὰ παραμύθια πού 'ξερα

Τὰ ξέχασα

Μοῦ τὰ 'χε μάθει κάποιος Alfredo γονδολιέρης

Περιμένοντας ἀγῶγι σιὸ Sant Georgio, Venezia

Μοῦ 'παν πὼς μάρκαρε σ' ἓνα γκαζέδικο

Νὰ βρῆ τὴν 'Ατλαντίδα

Κάτω ἀπ' τὸν ἄδικο οὐρανὸ

Τ' ἀστέρια ζητοῦνε νὰ βροῦν τὴν ἀγνωστὴ πατρίδα τους.

II

Τὸ κονσόριο τέλειωσε

Τὸ φῶς μίσοσβυτοῦ

Τὸ ποτήρι μισάδειο

'Εξῶ δνὸ ἄνθρωποι ἀκούγονται

Τώρα ἔμεινε ἓνας

Τώρα σφουρίζει

Τώρα δὲν ἀκούγεται

* Ἀντίκρου ἢ φωτεινὴ ἐπιγραφή ἀνάβει - σβύνει.

III

* Ἀπροσκάλεστος

Εἶναι κάθε βράδυ πού ἔρχεται

Μ' ἀγύσσορα τὰ βήματά του

Τὸ γνῶριμο τρίξιμο στὴ πόρτα

Τὸ γνῶριμο τρίξιμο βαδιά μου

* Ὁ παλιός μου ἐναντός.

Μοῦ 'γινε πὰ συνήθεια.

IV

Δὲν ἀφήνουμε νὰ μπῆ κανεὶς

Στὰ κλειστά μας δωμάτια

* Ἐκεῖ μέσα εἴμαστε ἐμεῖς καὶ ἐμεῖς

Κι' ὁ κομματιασμένος μας ἑαυτός

* Ὀλόγυρα.

(Περιμένουν οἱ κληρονόμοι

Μὲ ἔτοιμα τὰ δάκρυα

Κι' ἀνοιχτὰ τὰ χέρια).

Τ' ἀγαπᾶμε τὰ δωμάτιά μας

Τὰ δικὰ μας δωμάτια

Κι' ἄς μὴν μᾶς χωρᾶνε

Κι' ἄς μὴν ἔχουν πόρτα

V

Πεθύμησα τὸ μεγάλο παράθυρο

Στὸ καλοκαιρινὸ σπίτι

Κι' ἀπέναντι

Στὸ λόφο

Τ' ἀμέτροτητα φῶτα

Ποῦ μπερδεύονταν

Μὲ τ' ἄστρα

Μέσο' στὰ μαλλιά σου

Μὲ τὰ χίλια μας ὄνειρα.

Τώρα εἶν' ἓνας ὠκεανὸς στὴ μέση.

VI

Παίξαμε κάποτε οβόλους, μαζὶ

Κι' ἓνα ἠλιόλουστο πρωῒνὸ

Θάψαμε τὴ γάτα στὴν αὐλὴ

Μὲ τὰ σμαγάδια μᾶς παιδιάστικης καρδιάς

* Ὑστερα μάθαμε τὴ θεωρία τῆς ὑπεραξίας

Φωνάξαμε, κι' ἄς ἦταν μάταιο

Στὸ τέλος καταλήξαμε πὼς δὲν ὑπάρχει διαφορὰ

Στὸ λίγο ἄνθρωπος καὶ πολὺ ἄνθρωπος

Σβύσαμε τὰ ἐπίθεια

Γυρεύοντας μιὰ ὠριμὴ πίστη σιὸ Οὐσιαστικὸ

Κάπον ἐκεῖ σταματήσαμε

* Ἄν θυμᾶμαι καλὰ

Στὶς ἀνασκαφὲς σπάνια βρίσκεις αὐτὸ πού γυρεύεις

Πολλὲς φορὲς βρίσκεις κάτι πού δὲ τὸ περιμένεις

Τὶς περισσότερες φορὲς δὲ βρίσκεις τίποτε

* Ἀλήθεια, εἶναι καὶ κάτι φθαρμένα εἰσιτήρια

Ποῦ βρίσκεις στὶς τζέπες μαζὶ μὲ ναφθαλίνη

* Ἀπὸ ταξίδια περασμένα πού τελείωσαν χρόνια πρὶν

Τοῦτα βαριέσαι νὰ τὰ πετάξεις

Δὲν εἶναι πού ἀποφείγεις

Κι' ἔτσι μένεις μὲ κάτι στὸ χέρι

Μ' ἓνα φθαρμένο εἰσιτήριο

Ποῦ δὲν ἰσχύει πιά

Σβούρα

Τὸ ρολοῖ γυρίζει

Χωρὶς νὰ γυρίζει.

Ίωάννης Μπράμς

Τῆς
ΦΑΝΟΥΛΑΣ ΜΕΛΦΟΥ

Στὰ μέσα, περίπου, τοῦ 19ου αἰώνα, ὁ Βάγκνερ ξεσήκωσε μιὰν ἐπανάσταση στὴ μουσικὴ καὶ κατάρθρωσε νὰ ἐπιβληθεῖ στους συγχρόνους του συνθέτες. Κι' ὅπως συμβαίνει πάντα, ὅταν ἐπικρατήσῃ μιὰ καινοτομία, πολλοὶ ἔσπευσαν νὰ τὸν μιμηθοῦν. Ἐγραψαν μουσικὴ γιὰ θέατρο καὶ συμφωνίες, ἀφήνοντας νὰ τοὺς παρὰσούρῃ τὸ ρεῦμα τοῦ Βάγκνερ. Ἐνα φαινόμενο, ὅμως, δὲ μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει καὶ κανόνα. Ἄν ὁ Βάγκνερ ἄνοιξε νέους δρόμους αὐτὸ δὲ σήμαινε ἀναγκαστικὰ ὅτι ὅλοι ἔπρεπε νὰ τὸν ἀκολουθήσουν. Παρὰλληλα μ' ἐκείνον παρουσιάστηκαν καὶ ἄλλοι δημιουργοὶ μὲ ἔντονη προσωπικότητα ποὺ ἔμειναν ἀνεπηρέαστοι καὶ συνετέλεσαν, μὲ τὸν δικό τους τρόπο, στὴν ἐξέλιξη τῆς μουσικῆς. Σ' αὐτοὺς ἀνήκει ὁ Ἰωάννης Μπράμς, ποὺ τὸ ἔργο του ἀσκήσε, καὶ ἀσκεῖ ἀκόμα, μιὰν ἀφάνταστη ἐπίδραση σ' ὀλόκληρο τὸν κόσμο.

Ὁ Μπράμς γεννήθηκε στὸ Ἀμβούργο τὸ 1833. Μυήθηκε στὰ μουσικὰ τῆς Τέχνης ἀπ' τὸν ἴδιο τὸν πατέρα του ποὺ ἦταν μουσικός. Κάπως ἀργότερα ἔγινε μαθητῆς τοῦ τότε γνωστοῦ καθηγητοῦ Μάρξεν. Ὁ διδάσκαλός του ἀντιλήφθηκε ἀμέσως τὴν ἀξία τοῦ μικροῦ μαθητῆ καὶ προφητεύοντας τὴν ἐξέλιξή του εἶπε, τὴν μέρα ποὺ πέθανε ὁ Μέντελσον, «ἕνας μεγάλος Δάσκαλος ἔφυγε, ἕνας μεγαλύτερος ἀνατέλλει μὲ τὸν Μπράμς». Μόλις δεκαεσσάρων χρονῶν ἐμφανίστηκε σὰ πιανίστας καὶ ἔξι χρόνια ἀργότερα ἀκολούθησε σὲ μιὰ περιοδεία τὸν μεγάλο Οὐγγρο βιολιστὴ Ρέμενου καὶ ἐμφανίστηκε μαζί του σὲ πολλὲς συναυλίες. Ὦστε ἀπὸ περιπλανήσεις καὶ ταξίδια, ἐγκαταστάθηκε τελικὰ στὴ Βιέννη, ὅπου πέρασε καὶ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωῆς

του, ἀσχολούμενος μὲ τὴ σύνθεση καὶ διευθύνοντας τὴν Ζίγγκακντεμί. Ἐκεῖ, στὴ Βιέννη, τὸν ὄρηκε κι' ὁ θάνατος τὸ 1897, ἀφοῦ πρόλαβε, λίγα χρόνια πρὶν, νὰ τιμηθεῖ μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ δόκτορα τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μπρέσλαου καὶ νὰ ὀνομασθῇ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Βερολίνου.

Κανέναν ἄλλο μουσικὸς δὲν εἶδε τὴν τύχη του ν' ἀλλάζῃ τόσο ξαφνικὰ, ὅσο ὁ Μπράμς. Τῆ μιὰ μέρα ἦταν ἕνας ἄγνωστος νεαρὸς συνθέτης καὶ τὴν ἐπόμενη μῆχη στὸν κύκλο τῶν πιὸ ἀνοηστῶν μουσικῶν τῆς ἐποχῆς του. Σ' αὐτὸ συνετέλεσε πολὺ ἡ φιλία του μὲ τὸν βιολιστὴ Ρέμενου ποὺ τὸν βοήθησε νὰ γνωρίσει τὸν Γιάοχιμ, τὸν Λίστ καὶ τὸν Σούμαν. Οἱ γνωριμίες αὐτές θὰ μπορούσαν νὰ τὸν ἀνεβάσουν ἀκόμα πιὸ ψηλὰ. Ὅμως ἡ εὐλικρίνεια καὶ ἡ ἐπιπολαιότητα τῆς νιότης τὸν ἔκαναν νὰ γκρεμίσει τὴ φιλία καὶ τὴν ἀγάπη ποὺ τόσο πρόθυμα τοῦ πρόσφεραν ὁ Γιάοχιμ καὶ ὁ Λίστ. Ὁ μόνος ποὺ ἔμεινε σ' ὅλη του τὴ ζωὴ πιστὸς καὶ καλὸς φίλος, ἦταν ὁ Σούμαν. Ἴσως νὰ ταίριαζαν οἱ χαρακτήρες τους, τὰ πνευματικὰ τους ἐνδιαφέροντα, οἱ κοσμοθεωρίες τους. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι μὲ τὴ φιλία αὐτῆ ὁ Σούμαν ἔνοιωσε νὰ ξαναγεννιέται καὶ θροντοφώναζε, γιὰ ν' ἀκούσει ὀλόκληρη ἡ Γερμανία, «Ἰδοὺ ἐκεῖνος ποὺ δὲν μπορούσε παρὰ νὰ ρθεῖ».

Ἄν καὶ ὑπάρχει μιὰ προκατάληψη γιὰ τὸν χαρακτήρα τοῦ Μπράμς, στὴν πραγματικότητα τὰ σφάλματά του δὲν ξεπερνοῦσαν τὶς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες τῶν ἄλλων μουσικῶν. Ἦταν ἀπλὸς, ἀνεπιτήδευτος, λεπτὸς καὶ γι' αὐτὸ μισοῦσε τὴν ματαιοδοξία καὶ τὴν ἐπίδειξη.

Ἴσως νάταν αὐτὸς ὁ λόγος ποὺ τὸν ἐμπόδιζε νὰ συνδεθῇ μὲ τὸν κοσμικὸ καὶ ἐπιδεικτικὸ συνθέτη Λίστ. Ὁ χαρακτήρας του αὐτὸς συνετέλεσε στὸ νὰ ἀποκτήσῃ ἀρκετοὺς ἐχθροὺς ἀνάμεσα στους ἄλλους συνθέτες, ὅπως τὸν Βάγκνερ, τὸν Μπρούκνερ, τὸν Βόλφ. Τοῦ ἄρεζε νὰ ἔχει φίλους, ὅμως δὲν κατάρθωνε ποτὲ νὰ εἶναι εὐχάριστος. Πάντα κάποιον θὰ εὔρισκε νὰ προσβάλλει ἢ νὰ κακοκαρδίσει, ἔστω καὶ γιὰ ἕναν ἀσήμαντο λόγο. Ὅπως στὴν τέχνη του ἀποφεύγει κάθε περιττὸ καὶ ἐπιπόλαιο, ἔτσι καὶ στὴ ζωὴ του χτυποῦσε κάθε ἀδυναμία. Ἐνῶ ἦταν εὐγενὴς καὶ καλὸς μπορούσε τὴν ἴδια ὥρα νὰ παρουσιαστῇ μὲ διαφορετικὴ μορφή καὶ νὰ φερθῇ ἄσχημα.

Αὐτὸς ὁ διχασμὸς τῆς προσωπικότητάς καὶ τοῦ χαρακτήρα του δὲν παρατηρεῖται μόνο στὴν ἰδιωτικὴ του ζωὴ ἀλλὰ διαφαίνεται καὶ στὸ ἔργο του. Ἡ μουσικὴ του ἄλλοτε παρουσιάζεται στεγνὴ καὶ αὐστηρὴ καὶ ἄλλοτε εὐαίσθητη καὶ χαρούμενη. Στὸ στυλ, ὁ Μπράμς, εἶναι ρομαντικὸς ἀλλὰ στὴ φόρμα παραμένει κλασσικός. Συγχωνεύει ὅμως τὴ ρομαντικὴ διάθεση μὲ τὴν κλασσικὴ φόρμα τόσο ἁρμονικὰ ὥστε νὰ δίνει μιὰ σοῦϊ γκένερις μουσικὴ δημιουργία. Κατέφυγε στὴ μουσικὴ τοῦ παρελθόντος ἐπειδὴ δὲν μπορούσε νὰ ἀντλήσει τίποτα ἀπ' τὴν πραγματικὴ ζωὴ τῆς ἐποχῆς του. Δὲν ζήτησε ὅμως νὰ ἀντιγράψῃ. Δούλεψε σὰν ἕνας προσεχτικὸς καὶ τίμιος ἐργάτης. Ἀφομοίωσε ὅτι εἶχε διδαχθεῖ καὶ χρησιμοποιοῦντας τὸ ἔδωσε στὴ μουσικὴ κάτι ἐντελὸς δικό του. Ἀπ' τὰ πρῶτα του θήματα γνώρισε τὸ ἔργο τοῦ Μπετόβεν καὶ ἐπηρεάστηκε τόσο βαθειὰ ἀπ' αὐτό, ὥστε θέλησε νὰ συνεχίσει τὴν Τέχνη ἀπ' ἐκεῖ ποὺ εἶχε σταματήσει μὲ τὸν θάνατο ἐκείνου. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ πρῶτα του κομ-

μάτια γιὰ πιάνο πλησιάζουν τὶς συνάτες τοῦ Μπετόβεν. Ἀντίθετα ἡ ἐπίδραση ποὺ δέχθηκε ἀπ' τοὺς κλασσικοὺς φαίνεται στὰ συμφωνικά του ἔργα, ποὺ πολλὲς φορὲς μοιάζουν μὲ ντιβερτιμέντι τοῦ 18ου αἰώνα. Συχνά, ὁ Μπράμς, φαίνεται νὰ νοιάζεται περισσότερο γιὰ τὴ σύλληψη ἐνὸς θέματος παρὰ γιὰ τὴν ἀνάπτυξή του. Ὁ Τσαϊκόφσκυ παραδέχεται ὅτι ὁ Μπράμς μπερδεύει τὶς μουσικὲς του ἰδέες μέσα σὲ πολλαπλὲς μετατροπὲς λὲς καὶ ζητᾷ νὰ γίνῃ ἀκατανόητος. Αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ δεχθεῖ κανεὶς ἀπόλυτα. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι τὰ ἔργα του παρουσιάζονται σοβαρὰ, αὐτοτελῆ καὶ μὲ βάθος, τοὺς λείπει ὅμως ἡ ὁμορφιά καὶ ἡ χάρη, ἔτσι ὥστε νὰ φαίνονται δυσνόητα. Κι' αὐτὸ συμβαίνει ἐπειδὴ ὁ Μπράμς ἔδινε μεγαλύτερη σημασία στὴν ἁρμονία, ἀδιαφορώντας, πολλὲς φορὲς, γιὰ τὴν μελωδία.

Χρονολογικὰ ὁ Μπράμς τοποθετεῖται στὸ τέλος τῆς ρομαντικῆς ἐποχῆς. Ὁ ἴδιος ὅμως, ὅπως εἶπαμε, συνεδίασε τὸν ρομαντισμὸ μὲ τὴν κλασσικὴ φόρμα. Τὰ ἔργα ποὺ μᾶς ἔδωσε δὲν εἶχαν μόνο μιὰν ἰδιαιτέρη μορφή, στὴν ἐποχὴ του. Εἶχαν μέσα τους τὸν σπέρμα ἀπ' τὸν ὁποῖο γεννήθηκε ἡ μουσικὴ τοῦ αἰώνα μας. Κι' ἂν ὁ Βάγκνερ θεωρεῖται ὅτι εἶναι ὁ πρόδρομος τοῦ Σέμπεργκ, ὁ Μπράμς χάραξε τὸν δρόμο ποὺ ἀκολούθησε ὁ σύγχρονός μας Χίντεμπερτ.

Ὁ Μπράμς ἔδειξε ἐνδιαφέρον γιὰ ὅλα σχεδὸν τὰ εἶδη τῆς μουσικῆς. Ἐγραψε συνάτες, κονσέρτα, συμφωνίες, θρησκευτικὲς καντάτες, πολλὲς ἄλλες συνθέσεις γιὰ πιάνο, καθὼς καὶ χορωδιακὰ ἔργα. Συνέχισε τὴν παράδοση γράφοντας «Λίντερ» καὶ ἀσχολήθηκε εἰδικὰ μὲ τὴ μουσικὴ δωματίου.

Ὁ Μπράμς καὶ οἱ σύγχρονοι συνθέτες

Ἦταν τὸ μεταίχμιο δύο ἐποχῶν γιὰ τὴ μουσικὴ. Στὰ χρόνια ποὺ ἄρχισε τὸ γκρεμίσμα τῆς παράδοσης. Τὸ καιρὸ ποὺ ἡ ἱστορία τῆς τέχνης ἦταν μιὰ ρευστὴ καὶ συνεχῶς ἐναλλασσόμενη κατάσταση, γεμάτη ἀπὸ ἐπαναστατικὲς ἀνατροπὲς τῶν πρόσφατα παραδεδομένων, ἀπὸ λογίων - λογίων καινοτομικῆς διακηρύξεις καὶ μανιφέστα. Θάλεγε κανεὶς πὼς ὅσο ζοῦσε ὁ Μπετόβεν οἱ νέοι συνθέτες ἀπὸ φόβο ἢ σεβασμὸ κούρνιαζαν στὶς γωνιὲς τους γεμάτοι δισταγμούς. Δὲν εἶχαν προφτά-

για τὸ πόδι τοῦ Κοσμᾶ, ποὺ πρέπει νὰ ξέρετε πὼς δὲν ἦταν ἀπὸ γεννησημοῦ του κοντότερο ἀπὸ τὸ ἄλλο, παρὰ πὼς ἔγινε κατόπι, πρὶν λίγα χρόνια. Μιὰ Κυριακὴ, θυμάμαι, μᾶς πῆρε ὁ πατέρας νὰ ἐπισκεφτοῦμε τὸν κύριο Πλάτων. Ἐγὼ, γιὰ νᾶμαι εὐικρινῆς πῆγαινα μὲ βαρειά καρδιά. "Ὅχι πὼς εἶχα κανένα κακὸ προαίσθημα, τέτοια πράγματα δὲν τὰ πιστεύω. Σκεφτόμου πὼς θὰ μπορούσα νὰ περάσω καλύτερα μὲ τίποτα φίλους. Τελικά, βέβαια, ἀκολούθησα τὸν πατέρα. Ὁ Κύριος Πλάτων μᾶς ὑποδέχτηκε, κατὰ τὸν τρόπο του, γελαστὸς καὶ ἀνοιχτοκαρδός. Ἀφοῦ μιλήσαμε πολλὰ καὶ διάφορα, ποὺ τὰ περισσότερα τᾶλεγε ὁ προστάτης μας, γιήκαμε καὶ στὴν αὐλή. Ἐκεῖνες τὶς μέρες διόρθωνε τὸ σπίτι του κι' ἦταν γεμάτο σκαλωσιὲς καὶ λάσπες. Ἀρχισε ὁ πατέρας νὰ παινᾷει τὰ καινούργια σχέδια τοῦ κυρίου Πλάτων καὶ νὰ ζητάει μὲ ζῶηρό ἐνδιαφέρον νὰ μάθει λεπτομέρειες. Ἐμεῖς στεκόμασταν παραδίπλα καὶ δὲν ἀνοίγαμε τὸ στόμα μας. Ὁ ἰδιοκτήτης γκρίνιαζε γιὰ τὶς μισὲς καὶ προχρῆρες δουλειὲς ποὺ τοῦ εἶχαν κάνει οἱ ἐργάτες κι' ἔδειχνε τὶς σκαλωσιὲς ποὺ κατὰ τὴ γνώμη του ἦταν μὲν στέριες ἀλλὰ δὲ μῆχαν μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἔπρεπε, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ καθυστερεῖ ἡ δουλειά.

— Τὰ ξέρω γὼ τὰ κόλλα τῆς μαστοραϊτῆζας, ἔλεγε καὶ ξανάλεγε. Σὲ δουλειὲς νὰ βρισκόμαστε καὶ νὰ τρέχουν τὰ μεροκάματα.

Ὁ πατέρας γελοῦσε ὑποταχτικὰ καὶ κουνούσε τὸ κεφάλι του δείχνοντας πὼς συμφωνοῦσε.

— Κατεργαράιοι, κατεργαράιοι.
Ὁ ἄλλος ἔπαιρνε φόρα καὶ τώρα πιά οὔτε γελοῦσε, οὔτε χαριεντιζόνταν.

— "Ὅχι, ἡ δουλειά — δουλειά. Πληρώνω, δούλεψέ με...
Σοβαρευόταν κι' ὁ πατέρας. «Σωστά - σωστά», ἔλεγε μὲ τὸ κεφάλι του καὶ κούναγε καὶ τὸ καπέλλο του ἐπάνω - κάτω.

Ἐκείνη τὴν ὥρα, λὲς κι' εἶχε βρεῖ ἐκεῖνο ποὺ ἔψαχνε, ὁ κύριος Πλάτων στράφηκε στὸν Κοσμᾶ.

— Βρε σὺ, τοῦ λέει, ἐσὺ δὲν ξέρεις ἀπὸ μαραγκός;
— Ξέρει, ξέρει, πετάχτηκε ὁ πατέρας.

— Ξέρω, ἔκανε δισταχτικὰ κι' ὁ ἀδελφός μου.

Ὁ κύριος Πλάτων ἄρπαξε ἀπὸ κάτω ἓνα σφυρὶ καὶ μιὰ σακκούλα καρφιά καὶ τοῦ τὰ πέταξε στὰ χέρια.

— Ἀνέβα, τοῦ λέει, καὶ θὰ σὲ ὀδηγήσω πού νὰ καρφώνεις. Θὰ τοὺς δείξω ἐγὼ πὼς μὲ λένε. Μπρός...

Ὁ Κοσμᾶς γιὰ μιὰ στιγμὴ, γιὰ τρία δευτερόλεπτα ἴσως, δίστασε. Τέτοια δουλειὰ δὲν εἶχε ξανακάνει κι' ὕστερα δὲν εἶχε τὴ φόρμα του, τὰ εργαλεῖα του... Πῶς;... Τὸ ὕφος ὅμως τοῦ κ. Πλάτων κι' ἡ ματιὰ τοῦ πατέρα δὲν σήκωναν ἀντιρρήσεις. Χρέος μας νὰ ἐξυπηρετήσουμε καὶ μεῖς μιὰ φορὰ τὸν κ. Πλάτων, τώρα ποὺ μπορούμε. Ἐβγαλε ὁ Κοσμᾶς τὸ σακκάκι του, πέταξε καὶ τὴ γραβάτα του κι' ἄρπαξε τὴ σκάλα.

— Ἐμεῖς θὰ τοῦ πασαρώσουμε τὶς σανίδες, πρόσταξε ὁ κύριος Πλάτων.
Ἄντε.

Τσακίστηκε ὁ πατέρας, πέταξε τὸ καπέλλο του στὴ μπάντα καὶ τσαλαβουτῶντας στὶς λάσπες μὲ τὰ μοναδικὰ του λουστρίνια, ἔτρεξε νὰ πιάσει δουλειά. Βοηθοῦσα κι' ἐγὼ. Φυσικὰ δὲ θ' ἀφήναμε τὸν κύριο Πλάτων νὰ λερῶσει τὰ ρούχα του.

— Ἐγὼ, παραδέχτηκε ἐκεῖνος, θὰ σᾶς ὀδηγῶ.

Στὴν ἀρχὴ πηγαίναμε καλά. Τὰ χέρια μας, βέβαια, εἶχαν γεμίσει ἀγκίθες καὶ μᾶς ἔτσουζαν, ὅμως τρέχαμε πάνω κάτω χωρὶς δισταγμὸ. Ὁ Κοσμᾶς φαίνονταν νὰ δυσκολεύεται, ἔκανε τρομερῆ προσπάθειες νὰ βγεῖ ἀσπροπρόσωπος. Ἀνέβαινε πιὸ ψηλά, ἔκανε ἐπικίνδυνα πηδημάτα, στηριζόταν πολλὲς φορὲς μόνον στὸ ἓνα πόδι καὶ κάρφωνε - κάρφωνε συνεχῶς.

— Θὰ τοὺς δείξω ἐγὼ, φώναζε ἀπὸ κάτω ὁ κύριος Πλάτων. Θὰ τὰ κάνω ὅλα μόνος μου. Πρέπει νὰ τελειώσουμε σήμερα.

Ὁ πατέρας συμφωνοῦσε. «Θὰ τελειώσουμε», κι' ἔτρεχε γρηγορότερα, μὴ δίδοντας πιά καμιὰ σημασία στὰ λουστρίνια του, ποὺ εἶχαν γίνει ἀγνώριστα.
"Ὁμως δὲν τελειώσαμε.

Σᾶς εἶπα πὼς ὁ Κοσμᾶς εἶχε ἀπὸ πάντα τὰ χάλια του. Σὰν κουτσάθηκε

κιάλα ἐγινε μὴ χειρότερα. Τὸ χεῖλι του πιά δὲ γέλασε. Ἐκατσε δυὸ μῆνες στὸ νοσοκομεῖο, ὑπόφερε τὰ θάσανα τοῦ Χριστοῦ καὶ γιήκε μὲ τὸ δεξὶ του πόδι κοντότερο. Φυσικὰ, ὅλα τὰ ἔξοδα, γιατροῦς, φάρμακα, ἐγχειρήσεις δυὸ, τὰ πλήρωσε ὁ κύριος Πλάτων. Μᾶς ἔδωσε καὶ μιὰ μικρὴ οικονομικὴ ἐνίσχυση. "Ὁμως νὰ τὰ κάνεις αὐτά; Ὁ Κοσμᾶς, ὁ ἀδερφός μου, χάθηκε ἀπὸ κείνη τὴ μέρα.

Στὴν ἀρχὴ περπάτησε μὲ μπαστούνι, μὰ σιγὰ - σιγὰ τὸ βρῆκε περιττό. Μπορεῖ κιάλας νὰ τὸν νευρίαζε, γιατί τὸ βρῆκαμε σπασμένο καὶ πεταμένο σπὰ σκουπίδια. Πῆγε καὶ στὴ δουλειά, πάλι τὸν βόλεψε ὁ κ. Πλάτων, κι' ἐξακολουθήσαμε τὴ ζωὴ μας.

Ἡ μάνα εἶχε μανία νὰ μᾶς παντρεύει, νὰ φέρει ὕφεος στὸ σπίτι νὰ τὴν ξεκουράσουν. Ὁ πατέρας συμφωνοῦσε ἐλπίζοντας σὲ καμιὰ προικοῦλα. Φυσικὰ, τὴν ἀρχὴ θὰ τὴν ἔκανε ὁ Κοσμᾶς. Ἐγὼ ἦμου μικρότερος, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον εἶχα κι' ἄσχημη φήμη. "Ὅλο κοριτσόπουλα καὶ τρέλλες στὰ πρόστυχα κέντρα τοῦ Βαρδαριοῦ, μεθύσια, ποῦ καὶ ποῦ μάλιστα καὶ κανένα κρατητήριο, γιὰ διατάραξη τῆς κοινῆς ἡσυχίας. Ὁ Κοσμᾶς δὲν εἶχε κανένα ψεγάδι. Ἦταν φρόνιμος, ἐργατικὸς, σοβαρὸς καὶ ντροπισιάρης μὲ τὶς γυναῖκες.

Ἀρχίσαμε τὰ προξενεῖα. Ἐρχονταν κάτι χούφταλα, μισόκουφα, μισόστραβα γεροντάκια καὶ ψι - ψι μὲ τὴ μάνα μου καὶ συζητήσεις μὲ τὸν πατέρα μου, μέχρι ποὺ τὸ καφεκοῦτι ἔφτανε στὸν πάτο. Ὑστερα, κάποια μέρα, χανόντανε καὶ κάνανε καιρὸ νὰ πατήσουν τὸ πόδι τους στὸ σπῆτι. Ξαφικὰ πάλι ξαναφαίνονταν πικνὰ - συχνὰ γιὰ καμιὰ βδομάδα, λέγαν - λέγαν πάλι γιὰ κάμποσες μέρες καὶ ξαναφεύγαμε. Οἱ γονιοὶ ποὺ κάθε φορὰ στὴν ἀρχὴ χαίρουνταν καὶ γελοῦσαν, στὸ τέλος μούτρωσαν. Ὑστερα θγαίναν λόγια στὴ γειτονιά. «Ἡ Μαρίκα τῆς Ἀματζούδαινας δὲν τὸνε θέλει τὸν Κοσμᾶ, κι' ἄς εἶναι νὰ μείνει στὸ ράφι». Τὰ ἴδια κι' ἡ Γεωργία τοῦ Πεντεδέκα κι' ἡ Σουζάνα τοῦ Μαστραπά. Ὁ Κοσμᾶς μούτρωσε, ὅλο μούτρωσε καὶ τᾶθαζε τότε μὲ τὴ μάνα καὶ πότε μὲ τὸν πατέρα.

— Παντρεῖς δὲ μού χρειάζονται, τοὺς φώναζε. Νὰ κάτσετε στ' αὐγά σας.
Ἐμένα δὲ μού μίλαγε σχετικῶς. Μό-

νο σὰ μέναμε καμιὰ φορὰ οἱ δυὸ μας ἔβριζε τὸν ἓνα καὶ τὸν ἄλλο, ἔτσι γιὰ νὰ ξεσπᾶνε τὰ νεύρα του.

— Πανάθεμά τα ὅλα, γκρίνιαζε. Πανάθεμά τα...

Γιὰ κάμποσον καιρὸ ἡσυχάσαμε ἀπὸ προξενιτάδες καὶ κουτσομπολιά, λείψαν κι' οἱ καυγάδες κι' ὁ Κοσμᾶς σὰ νὰ ἡρέμησε. Ἐστρώσε καὶ τὸ περπάτημά του σιγὰ - σιγὰ, καὶ τὸ κούτσεμα γίνεκε ὑποφερτό. Κεῖνο τὸν καιρὸ ἔπιασε κι' ὁ πατέρας νὰ χῆσει κι' αὐτὸ ἐδῶ τὸ σπιτάκι. Εἶχε κάτι ψευτοοικονομίες, ἔβαλε καὶ τὴν ἀποζημίωση τοῦ κυρίου Πλάτων καὶ ἀξιοθήκαμε νὰ φτάσουμε ὡς ἐδῶ. Λέγαμε πὼς δουλεύοντας καὶ οικονομώντας θὰ καταφέραμε νὰ τὸ μεγαλώσουμε. Τρώγαμε καὶ πορευόμασταν στὴν κουζίνα καὶ κοιμόμασταν δίπλα.

Στὸν κύριο Πλάτων ἐξακολουθοῦσαμε νὰ πηγαίνουμε ὅμως τώρα τὰ πράγματα δὲν ἦταν ὅπως ἄλλοτε. Μᾶς δεχότανε ψυχρὰ καὶ γὼ ἐνοιῶθα πὼς τοῦ δίναμε μιὰ στεναχώρια, δὲν ξέρω γιατί. Πολλὲς φορὲς ἔκανα κουβέντα στὸν πατέρα μήπως κι' ἀποφάσιζε ν' ἀραιώσουμε τὶς ἐπισκέψεις ἢ καὶ νὰ τὶς καταργήσουμε, ὅμως ἐκεῖνος δὲν ἤθελε ν' ἀκούσει τίποτα.

— Ὑποχρέωσή μας, ἔλεγε. Ὑποχρέωσή μας!

Ἡ μάνα, ποὺ εἶχε γεράσει πιά γιὰ καλά, ἦταν ὅλο γκρίνια κι' ἐπιτίμηση. Κι' ὅλο τᾶθαζε μαζί μου, φωνάζοντάς με νὰ συμμαζευτῶ πιά γιατί καιρός μου ἦταν νὰ δῶ τὶ θ' ἀπογίνω. Δὲ θέλω νᾶμαι ἄδικος, ὅμως πιστεῦα καὶ πιστεύω πὼς ὁ ἀληθινός της καὶ μὸς ἦταν ὁ Κοσμᾶς. Πάντα τὸ ἴδιο πρόβλημα; ἡ παντρεία. Κάτι εἶχε στὸ μυαλὸ τῆς; μὲ τὴν κρατοῦσε ὁ φόβος πὼς ὁ ἀδελφός μου θᾶθαζε πάλι τὶς φωνές. Φυσικὰ δὲ μπορούσα νὰ τὰ παρακολουθῶ ὅλα, γιατί τότε δούλευα πρῶτῃ - βράδου καὶ τὸ σπῆτι μ' ἔβλεπε σπάνια. Φαίνεται πὼς κάπως τὰ καταφέρανε οἱ δυὸ γέροι καὶ μίλησαν τοῦ Κοσμᾶ. Ἡ μάνα μας ἦταν κολπαδόρα κι' ἤξερε μὲ τὴ γλώσσα τῆς νὰ σὲ περιχάει μὲ δάκρυα. Δὲν ξέρω, πάντως τὰ καταφέρανε. Μ' ἔταν μόνάχα ὄρο.

— Θάναι ἡ τελευταία, τοὺς δήλωσε. Συμφώνησαν οἱ γέροι. Ἡ τελευταία.

Ἡ Ἀντριάνα δέχτηκε, γιατί δὲν εἶχε

νά διαλέξη. Ζούσε μέ τρία ἀδέρφια τῆς, πού πρῶτῃ - θράδῳ τῆ σκοτώνων στὸ ξύλο. Ὁμορφουσίκα, μέ πλούσιο σώμα καὶ κατακόκκινα μάγουλα, δὲν ἦταν ἄνθρωπος πού νά μὴν τῆς κλείσει τὸ μάτι. Αὐτὴ χαγάνιζε καὶ κοκκίνιζαν παραπάνου τὰ μάγουλά τῆς. Τὰ μαθαίναν τ' ἀδέρφια τῆς, εἶχαν κάτι ὑπερτροφικὲς ιδέες γιὰ τὴν τιμὴ καὶ τῆς ξερρίζωναν τὸ μαλλί. Εἶδε κ' ἀπόειδε, κατάλαβε πὼς δὲ γίνεται νὰ χαρῆ ἄντρα εὐκόλα κ' ἀποφάσισε μέ τὴν πρώτη εὐκαιρία ν' ἀσφαλίστῃ μέ παντρειά.

Ἡ πρώτη κ' ἡ τελευταία τῆς εὐκαιρία στάθηκε ὁ Κοσμᾶς. Τὸν ἤξερε λίγο, τὸ σκέφτηκε τὸ πρᾶμμα, ζύγισε τὰ ὑπέρ καὶ τὰ κατὰ καὶ δέχτηκε. Στὸ κάτω-κάτω ὁ Κοσμᾶς, ὅπως λέγανε, ἦταν μάλαμα.

Παντρεύτηκανε γρήγορα. Ὁ πατέρας κ' ἡ μάνα φοβόταν μὴν τυχὸν καὶ μετανοιώσει κανένας. Ὁ Κοσμᾶς δὲν φαινόταν ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὴν καινούργια κατάσταση, ὅμως δὲν ἔδειχνε καὶ πὼς μετάνοιωσε. Τ' ἀντρώγουνο ἔμεινε μαζί μας. Θυμάμαι τὸ πρῶτο θράδῳ τ' ἀδέρφια τῆς πού δὲ θέλανε νὰ φύγουν κ' ὁ μικρότερος μάλιστα ἔβαλε τὰ κλάμματα. Ὑστερα, σάν τέλειωσε τὸ γλέντι, τραβηχτήκαμε στὴν κουζίνα γιὰ ν' ἀφήσουμε μονάχο τὸ ζευγάρι. Ξημερωθήκαμε τουρτουρίζοντας πᾶνω στὶς καρέκλες μας. Ἀπὸ μέσα δὲν ἀκουγόταν κανένας θόρυβος, μόνο μιὰ στιγμή σὰ νὰ γνώρισα τὸ χιχίρισμα τῆς Ἀντριάνας. Ἡ μάνα μου λαγοκοιμόταν στὴν καρέκλα κ' ὁ πατέρας ἔκανε πὼς διόρθωνε τὸν ἀναπτήρα του. Κάποια ὥρα, ἡμερῶματα σχεδόν, ἄνοιξε ἡ πόρτα μπηκὲ ἀναμαλλιασμένος ὁ Κοσμᾶς καὶ μᾶς φώναξε μέσα. Ἡ Ἀντριάνα κοιμόταν μέ ροχαλητό. Φαινόταν τὸ μπράτσο τῆς κ' εἶχε μιὰ στάση σὰ νὰ τὴν εἶχαν μαλλώσει καὶ κοιμήθηκε ὕστερα ἀπὸ πολὺ κλάμμα.

Ξεντυθήκαμε καὶ πέραμε σάν κλέφτες στὰ κρεβάτια μας. Ὁ Κοσμᾶς πῆγε στὴν κουζίνα κ' ὄλο κάτι μουρμούριζε. Ὑστερα φόρεσε τὶς ἀρβύλες του, βγήκε στὴν αὐλὴ κ' ὤσπου νὰ μέ πάρη ὁ ὕπνος τὸν ἄκουγα νὰ πελεκᾷ ξύλα.

Ἀπὸ τότε πέρασαν πολλές νύχτες πού εἶπασι ἀναγκασμένοι νὰ κοιμόμαστε ὄλοι μαζί. Τὸ ζευγάρι ἔπεφε καὶ ροχαλίζε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, ἐμεῖς

ξαγρυπνοῦσαμε τὶς πρὸ πολλὲς φορές, ἰδίως στὴν ἀρχή. Ὑστερα συνηθίσαμε, γίναμε ἕνα. Ἡ Ἀντριάνα σηκωνόταν μέ τὰ νυχτικὰ κ' ἔφερε βόλτες ἀνάμεσά μας χωρὶς νὰ νοιάζεται γιὰ τίποτα. Ὁ Κοσμᾶς ἦταν πάντα νευρικός, τίποτα δὲν τοῦδινε χαρὰ κ' οὔτε φαινόταν νάχη διάθεση νὰ χάριση εὐτυχία στὴ γυναίκα του. Ὅμως κανένας δὲ μπορούσε νὰ τὸν κατηγορήσει.

Τὰ καλοκαίρια τὰ περνοῦσαμε κάπως καλύτερα. Ἐγὼ κοιμόμουν στὴν αὐλὴ, ἡ μάνα κ' ὁ πατέρας στὴ βεράντα τῆς σάλας καὶ τὸ ζευγάρι ἀπόμεινε μονάχο. Τότε ἔβλεπε τὴν Ἀντριάνα νὰ παίρνη χρώμα, νὰ γελάη, τότε - πότε μάλιστα νὰ πιάνη τὸ τραγούδι. Τὶς τελευταίες πιά μέρες, σάν ἀρχίζαν τὰ πρωτοβόρια, τὸ ζευγάρι ἔκανε σάν τρελλό. Φεύγαν τὸ σούρουπο, τσαλαβουτούσαν στὰ νερά, ἔρχονταν μέ τὰ ρούχα λασπωμένα κ' ὄλη τὴ νύχτα τὸ ρίχνανε στὸν ὕπνο.

Ἐπάρχουν πράγματα πού εἶναι ἀδύνατο νὰ τὰ δικαιολογήσει κανεὶς. Ἔτσι, λόγου χάρη, δὲ μπόρεσα ποτὲ νὰ καταλάβω γιὰτί ὄλα αὐτὰ μοῦ φαινότανε προσωρινὰ, γιὰτί μέσα στὸ μυαλό, μέσ στὴν ψυχὴ μου, ὄλη μας τὴ ζωὴ, ἀπὸ τὸ γάμο τοῦ Κοσμᾶ κ' ἐδῶ, τῆ θεωροῦσα σάν κάτι τὸ παροδικό, σὰ μιὰ κατάσταση πού θὰ τελείωνε σὲ λίγο καὶ θὰ ξεαναγυρίζαμε στὸν παλιό μας γνωστὸ ρυθμό. Φυσικά, θάρνηθῶ καὶ πάλι τὰ κακὰ προαισθήματα. Μπορεῖ κιόλας νὰ σὰς φαίνεται περὶεργο, πού κάθομαι καὶ σὰς τὰ διηγίεμαι ὄλα αὐτὰ μέ τόση νηφαλιότητα καὶ ψυχραιμία τῆ στιγμή πού δίπλα κρέμεται πεθαμένος πιά ὁ Κοσμᾶς. Μὰ γιὰ πείτε μου κ' ἐσεῖς, γιὰτί ἔχετε κωθὴ στὴν καρέκλα σας καὶ μέ παροικολοθεῖτε μέ τόση προσοχή, ἐνῶ τὸ λογικώτερο θάταν νὰ τόχτε βάλει στὰ πόδια; Μήπως δὲν φοβάστε; Σὰς βεβαιώνω πὼς, ἂν συμβαῖνη κάτι τέτοιο, ἔδικα τυραννάτε τὸν ἑαυτὸ σας. Δὲν ἔχω θλάφι μεχρὶ σήμερα οὔτε μερμηγκι.

Ὅταν ἀρχισαν οἱ πρώτες γκρίνιες ἀνάμεσα στὸ ζευγάρι, ἐγὼ, περισσότερο ἀπ' ὄλους, προσπάθησα νὰ τοὺς μονιάσω. Τὶ νὰ ἔφταιγε; Ἴσως ἢ φτώχεια, ἴσως τὸ γεγονός πού δὲν καταφέραμε νὰ σηκώσουμε τοὺς τοίχους τοῦ δεύτερου δωματίου, πού ἡ Ἀντριάνα τῷβλεπε σάν

τῆ μεγαλύτερη εὐτυχία πού θὰ τοὺς ἔδινε ὁ γάμος. Ὁ πατέρας μέ τὸν καιρὸ ἔκατσε στὸ σπίτι. Ἐμεῖς οἱ δυὸ ἔπρεπε νὰ τοὺς θρέψουμε ὄλους. Ὁ Κοσμᾶς ὅμως, δὲ μπορούσε νὰ δουλέψῃ βαρεῖα, κ' ἔτσι πέσαμε σὲ φτώχεια.

Ξανάρθε πάλι ὁ χειμῶνας, αὐτὸς ὁ φεινός. Κοντὰ σ' ὄλα τ' ἄλλα εἶχαμε καὶ βαρυχειμωνιά, τὸ ξέρετε δά! Κ' ἔτσι, χωρὶς καὶ μεῖς νὰ καταλάβουμε πὼς, φτάσαμε στὰ ἔσχατα. Τότε ἡ μάνα μας βόηκε τὴ λύση: νὰ δουλέψουν κ' οἱ γυναῖκες. Ὁ Κοσμᾶς ἀπὸ τὴν πρώτη ἀρχὴ πάτησε τὶς φωνές. Αὐτὸ ὄχι, μακάρι κ' ἄς ἦταν νὰ πεθᾶνουμε ὄλοι ἀπὸ τὴν πείνα. Ὁ πατέρας, πρὶν μαλακὸς καὶ συνηθισμένος ἀπὸ τὰ παλιά, πρότεινε νὰ δουλέψουν μόνο γιὰ λίγο, ἴσα - ἴσα γιὰ νὰ μporέσουμε νὰ τὰ φέρουμε βόλτα ὡς τὸ τέλος τοῦ χειμῶνα. Ἐγὼ δὲν τόβρισκα σωστό. Ἡ Ἀντριάνα δὲν ἔπαιρνε μέρος στὴ συζήτηση. Πάλι ἀρχισε ἡ μάνα νὰ μᾶς λέη, νὰ μᾶς φέρνη παραδείγματα, νὰ μᾶς ξιστοράει τὸ κατάνθημα πούχαμε φτάσει καὶ μᾶς κατάφερε.

Ἐκείνη βρήκε καὶ τὴ δουλειά. Θὰ δούλευαν στοὺς Ρινοὺληδες. Πῆγε, συζήτησε, παρακάλεσε κ' ἕνα θράδῳ ἦρε μετὶ τῆ δουλειᾶ τελειωμένη. Ὁ κύριος Πλάταν, ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς διαταγμούς καὶ ἀντιρρήσεις, δέχτηκε νὰ πάρη τὶς γυναῖκες στὴν ὑπηρεσία του. Τόσα μετρητά, φαγητὸ τζάμπα καὶ δουλειὰ μεχρὶ τὸ μεσημέρι. Ἡ μάνα στὴν κουζίνα, ἡ Ἀντριάνα στὸ καθάρισμα τοῦ σπιτιοῦ.

Ὁ Κοσμᾶς τᾶκουγε ὄλα μουτρωμένος κ' ἐκεῖνο τὸ θράδῳ σηκώθηκε κ' ἔφυγε καὶ δὲν ξεαναγύρισε παρὰ ὕστερα ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα.

Λίγος καιρὸς πέρασε ἡσυχᾶ. Κάποια μέρα φάνηκε ἀπὸ τὸ σπίτι ὁ μεγαλύτερος ἀδερφὸς τῆς Ἀντριάνας. Βρήκε μονάχα ἐμένα καὶ τὸ γέρο.

— Πέρασα, λέει, νὰ δῶ τὸν Κοσμᾶ.

Ἐμεῖς δὲν τοῦπαμε τίποτα. Στὰ χεῖλια του εἶχε ἕνα κακὸ χαμόγελο.

— Πέρασα νὰ τὸν δῶ καὶ νὰ τὸν ρωτήσω, ἐξακολουθῆσε ἐκεῖνος, μήπως καὶ θέλει κανέναν ἀπὸ μᾶς νὰ τὸν βοηθήση, τώρα πού τὰ βρήκε δύσκολα καὶ στέλνει τὴ γυναίκα του νὰ ξενοδουλεύη.

Ὅπου ἐγὼ δὲ βάσταξα καὶ τοῦ ἄπαντῶ:

— Βρέ, μπάς κ' ἀλληλοδέρνεστε καὶ θέτε νὰ ρηθτε κοντὰ μας νὰ γλυτώσετε;

Ἐκεῖνος κατάλαβε, σίγουρα κατάλαβε, ὅμως δὲ μίλησε σὲ μένα, παρὰ στὴ λύσσα του γυρνᾷε στὸν πατέρα καὶ τοῦ λέει:

— Συμπέθερε, ἔ συμπέθερε. Ἐμεῖς τὶς γυναῖκες μας τὶς τιμάμε. Εἶμαστε ἄντρες ἐμεῖς. Ἔτσι νὰ τοὺς πῆς τοῦ Κοσμᾶ.

Κ' ἔφυγε. Δὲν εἶπαμε τίποτα σ' ἐκεῖνον. Ὅμως ἄδικα. Τώρα πιά τὰ φιθύριζαν ὄλοι στὴ γειτονιά. Ὁ Κοσμᾶς τᾶβαζε μετὶ τῆ μάνα. «Νὰ σταματήσετε», φώναζε. Ἐκείνη δὲν ἔλεγε τίποτα. Μονάχα παρατηροῦσα πὼς ὄλο κύτταζε τὴν Ἀντριάνα κ' ὄλο κουνοῦσε τὸ κεφάλι.

— Μωρὴ Ἀντριάνα, νὰ σταματήσουμε; τὴ ρωτᾷε μιὰ μέρα.

— Καλὰ εἶμαστε κ' ἐκεῖ, ἀπάντησε ἐκείνη.

Σήκωσε κ' ἡ μάνα μας τοὺς ὤμους. «Τὰ βλέπετε»; κάνει τοῦ Κοσμᾶ. Αὐτὸς κάρφωσε τὰ μάτια στὴ γυναίκα του. Γιὰ δυὸ λεφτὰ δὲν ἀκούστηκε οὔτε λέξη. Ὑστερα ἐμίλησε ὁ πατέρας.

— Ἀς κάνουμε, λέει, λίγη ὑπομονή. Θὰ περάσουν καὶ θὰ τὰ ξεχάσουμε.

Ἔνας λόγος ἦταν, εὐκόλα λεγόταν.

Χθὲς τὸ θράδῳ ἔξασπασε τὸ κακό. Εἶμασαν ὄλοι μαζεμένοι στὴν κουζίνα καὶ τρώγαμε. Ἡ μάνα μᾶς σερβίριζε χωρὶς νὰ μιλάη. Σάν τέλειωσε, κύτταξε καλὰ καλὰ τὴν Ἀντριάνα κ' ὕστερα, γυρνώντας στὸν Κοσμᾶ, εἶπε:

— Ἀπὸ αὐριο σταματᾶμε τὴ δουλειὰ. Νισάφι.

Ἐμεῖς παρατήσαμε τὰ κουτάλια μας καὶ τὴν κυτᾶσαμε ξαφνισμένοι.

— Καιρὸς ἦταν, μίλησε πρῶτος ὁ Κοσμᾶς.

— Ἐγὼ δὲ σταματῶ, πετάχτηκε ἡ Ἀντριάνα. Θὰ δουλέψω κ' ἄλλο.

— Ὅχι δά, μούγκρισε ὁ ἀδερφός μου. Ὡς ἐδῶ.

Ὁ πατέρας κ' ἐγὼ δὲ μιλοῦσαμε.

— Ἀντριάνα, λέει ἡ μάνα. Σταματᾶμε, αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ καλύτερο.

— Ὅχι, ἐγὼ θὰ πάω. Θέλω νὰ πάω.

Πετάχτηκεν τὰ ποτήρια στὸν ἄερα. Ὁ Κοσμᾶς ἦταν ὄρθιος καὶ βροντοῦσε τὰ χέρια του στὸ τραπέζι.

— Χωρὶς πολλὲς κουβέντες, πρόστα-

Ξε. Ἄπο αὐριο, ἐδῶ.

Ἡ γυναίκα σηκώθηκε κι' ἔτρεξε στήν κάμαρη. Τὴν ἀκούσαμε νὰ πέφτη στὸ κρεβάτι μὲ λυγμούς.

— Καλὰ ἔκανες, λέει ἡ μάνα. Ὁ ἄντρας, ἄντρας.

Ὁ Κοσμᾶς τὴν πρόσεξε μιά - δύο στιγμές σὰ νάθελε νὰ καταλάβῃ τὸ λόγο τῆς κι' ὕστερα κᾶθησε χωρὶς ν' ἀγγίξῃ τὸ φαί του.

Σήμερα τὸ πρωῖ φύγαμε γιὰ τὶς δουλειές μας. Ἡ Ἄντριάννα δὲ σηκώθηκε καθόλου, μόνο μᾶς παρατηροῦσε πού τοιμαζόμασταν. Κατὰ τὸ μεσημέρι βλέπω τὴ μάνα μου στὴ φάμπρικα.

— Τρέχα, μοῦ λέει, τοῦ Κοσμᾶ. Ἡ Ἄντριάννα πῆγε στοῦ Ρινούλη. Κι' ἐκεῖνος, ἀπὸ τὴν ὥρα πού τόμαθε σπᾶει τὰ τζᾶμα στὸ μαγαζί.

Τὰ παράτησα ὅλα κι' ἔτρεξα. Ἀπὸ πίσω μου ἐρχόταν λαφιασμένη ἡ μάνα μου. Σὰν ἔφτασα στοῦ Κοσμᾶ τὸν βρήκα σὰν τρελλό.

— Στάσου μωρὲ Κοσμᾶ, τοῦ φωνάζω. Ὅα τὰ διορθώσουμε.

Αὐτὸς πού ν' ἀκούσῃ; Ἐβριζε, χτύπαγε· κακὸ μεγάλο. Ὅπου μιά στιγμή σταματᾷ ἀπότομα και μοῦ λέει.

— Ἀν εἶσαι ἀδερφός, ἔρχεσαι στοῦ Ρινούλη;

— Ὅπου θές, τοῦ ἀπαντῶ. Ὅμως σὺχασε.

Πῆραμε τὸ δρόμο, ἡ μάνα ἀπὸ πίσω μας. Σὰ φτάσαμε χτυπάει ὁ Κοσμᾶς τὴν πόρτα. Βγαίνει ὁ κύριος Πλάτων.

— Καλῶς τὸν Κοσμᾶ, λέει γελαστός. Πέρνα.

Ὁ ἀδερφός μου φρένιασε μὲ τὴν εὐγένεια τοῦ ἀλλοτινοῦ.

— Πές τῆς Ἄντριάννας πῶς τὴ θέλω, ἀπαντᾷ. Ἀμῆως.

— Τώρα δὲ μπορεῖ, συνεχίζει ὁ ἄλλος γελαστός. Εἶναι ὥρα δουλειᾶς.

— Τὴ σταματάω. Πές τῆς νὰ κατέβῃ.

Ὁ κύριος Πλάτων τὰ χρειάστηκε. Μπαίνει μέσα, κλείνει τὴν πόρτα και ξαναφαίνεται ὕστερα ἀπὸ λίγο μὲ τὴν Ἄντριάννα.

— Τί θέτε; μᾶς λέει ἐκεῖνη σὰ νάμασταν ξένοι και τῆς ζητούσαμε καμμιά χάρη. Τί μὲ θέτε;

Ὁ Κοσμᾶς ὄρμηξε νὰ τὴν ἀρπάξῃ.

— Μωρῆ, τῆς λέει, ἀπὸ πότε ἀφήνεις τὸν ἄντρα σου.

Ὁμως πρόφτασε και μῆκε στὴ μέ-

ση ὁ κύριος Πλάτων.

— Δὲν θέλω φασαρίες σπῆτι μου.

Ἡ Ἄντριάννα κρύφτηκε πίσω ἀπὸ τὶς πλάτες του.

— Γιὰ ρῶτα μωρὲ τὴ μάνα σου. Ρῶτα τὴ νὰ σὲ φωτίσῃ.

Σκυλιάσαμε κι' οἱ δύο νὰ τὴν πιάσουμε. Ὁ Κοσμᾶς ἄρπαξε τὸν Πλάτωνα ἀπὸ τὸ γιακά, ἐγὼ τὸν ἔσπρωχνα γιὰ νὰ φτάσω τὴν ἄλλη.

— Ναὶ βρὲ σεῖς, ρωτᾷτε τὴ μάνα σας... Τὰ ξέρει καλὰ ἐκεῖνη τὰ κρεβάτια τῶν Ρινούληδων. Ρωτᾷτε τὴν.

Ἡ μάνα μας εἶχε τραβηχτὴ στὴ γωνιά κατακίτρινη και περικυμμένη δάκρυα.

«Ψέμματα», ἔλεγε, «Ψέμματα». Μὰ ἐμᾶς ἡ φουρτούνα μας ἦταν τόση πού δὲν τὴν προσέχαμε. Ὁ κύριος Πλάτων στὸ μεταξὺ, κατάφερε νὰ μᾶς ξεφύγῃ κι' ἔκλεισε τὴν πόρτα, πετώντας ὄξω τὴν Ἄντριάννα.

Ἐκεῖνη χτυποῦσε τὴν πόρτα πανικόβλητη κι' ἀπελπισμένη. Ὅμως ἄδικα. Ὁ Κοσμᾶς τὴν ἄρπαξε ἀπὸ τὰ μαλλιά και τὴν τραβολογοῦσε μέχρι πού τὴν κῆλησε στὰ χώματα. Ὅστερα ὄρχισε νὰ τὴ κλωτσᾷ και νὰ τὴν πατάῃ πότε μὲ τὸ γερὸ και πότε μὲ τ' ἀνῆμπορο ποδι τοῦ φῦνοντας και βλαστημώντας. Ὅμως ἡ Ἄντριάννα δὲν ἔπαυε νὰ φωνάζῃ.

— Ἄτιμοι, ἄτῃμοι ἀπὸ κούνια.

Πλάκωσαν οἱ γειτόνοι, πέσαν στὴ μέση, ἐμεῖς τίποτα. Μέχρι πού κατάφεραν και μᾶς πιάσαν πέντε - δέκα χέρια κι' ἦταν ἀδύνατο πιά νὰ κουνηθοῦμε.

Κάποια ὥρα τραβήχτηκε ἓνα κουρτινάκι τοῦ πλουσιόσπιτου και φάνηκε κατακίτρινη ἡ μούρη τοῦ κυρίου Πλάτων.

— Ὅα σὲ σκοτώσω ἄτιμε, τσίριξε ὁ Κοσμᾶς.

Ὁ ἄλλος κρύφτηκε πάλι, κι' ἐμεῖς φύγαμε χωρὶς νὰ μπορούμε νὰ κάνουμε τίποτα παραπάνω. Ἡ μάνα μας εἶχε χαθῆ.

Τὸ σπῆτι τώρα εἶναι ἄδειο. Ἐδῶ και μιά ὥρα φύγαν ἡ μάνα κι' ὁ πατέρας και πᾶνε στῆς Ἄντριάννας. Δὲν ξέρω τί ἔχουν στὸ μυαλό τους. Ἴσως νὰ διορθώσουν τὰ πράγματα ἴσως νὰ τὴν ξαναφέρουν σπῆτι.

Ὁ Κοσμᾶς, ἀμίλητος ἀπὸ τὸ πρωῖ, ξάπλωσε νὰ ἡσυχάσῃ. Τὸν ἀφήμασε μόνο. Κι' ἐκεῖνος, ποῖος ξέρει πῶς, προτίμησε νὰ τελειώσῃ τὴν ἱστορία μὲ τὸ δικὸ του τρόπο.

Καταλάβατε;

Ἡ ΕΦΕΠΘ και ἡ δράση τῆς

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ
Κ. ΑΛ. ΑΛΕΞΙΑΔΗ

Στις 22 Φεβρουαρίου συνειληρώθησαν 2 χρόνια ἀπὸ τότε πού οἱ Φοιτηταί τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ἀκούστηκαν γιὰ πρώτη φορά ἀπὸ τὸν Ρ.Σ.Ε.Δ.Β.Ε. Τὶς ἔκπομπές αὐτές παρουσίαζε ἡ Ε.Φ.Ε.Π.Θ. Ὁ διευθυντῆς προγράμματος Ρ.Σ.Ε.Δ.Β.Ε. Κ. Ἀλέξανδρος Ἀλεξιάδης, ἕνας ἀπὸ τοὺς θερμότερους συμπαραστάτες τῆς Ἐνώσεως ἀπὸ τὰ πρῶτα τῆς θήματα, δημοσιεύει τὸ παρακάτω ἔθρο σὰν καταστάλαγμα τῆς δίχρονης συνεργασίας μας.

Ἡ Ἐπιμορφωτικὴ Φοιτητικὴ Ἐνωσις τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ἀπὸ τοῦ 1954 ἔτους πραγματοποιεῖ τὴν ἐκάστην Κυριακὴν, μεταδιδόμενη ἐκπομπὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ Φοιτηταί σᾶς ὁμιλοῦν». Ἡ ἔκπομπὴ αὕτη ἡ ὅποια καταπιάνεται μὲ ὅλα τὰ θέματα πού ἀφοροῦν τὸν Φοιτητικὸν κόσμον, γίνεται μὲ τὴν ἐπιμελείαν τῆς Ἐπιτροπῆς Ραδιοφωνικῶν ἔκπομπῶν τῆς Ε.Φ.Ε.Π. και ἀπὸ τοὺς δύο ραδιοφωνικοὺς Σταθμούς.

Τὸ ἡμέριον τῆς Φοιτητικῆς ἔκπομπῆς συναγωνίζεται τὰς πλέον ὀργανωμένας ἔκπομπὰς ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου, ἀψόγου παρουσιάσεως και ἐπιμελείας εἰς τρόπον ὡστε, νὰ συγκεντρῶνῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μεγαλύτερου ἀριθμοῦ εἰς ἄκροατὰς ἀπὸ οἰανδήποτε ἄλλην. Τοῦτο ὀφείλεται ἀσφαλῶς εἰς τὸ γεγονός, ὅτι οἱ φοιτηταί τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου ἔχουν κατανοήσει πλήρως τὸν σκοπὸν και τὴν ἀποστολὴν ἑνὸς προγράμματος προσφερομένου ἀπὸ ραδιοφῶνου πρὸς τὸ εὐρύτερον κοινόν. Συνεπῶς τὸ στοιχεῖον τῆς ψυχολογίας και τῆς ἐπαφῆς μὲ τὸ κοινόν, βασικὸν και ἀναγκαῖον διὰ τὴν ὀργανῶσιν τοιούτων ἔκπομπῶν δὲν εἶναι ἄγνωστον εἰς ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους ἔχει ἀνατεθεῖ ἡ εὐ-

θύνη τούτων, πρᾶγμα ὅπερ προϋποθέτει και τὴν ὑπαρξίν θελήσεως ἀλλὰ και τῆς εὐσυνειδήτου ἐκτελέσεως τοῦ ἀναληφθέντος ἔργου. Τὸ ραδιοφῶνον ὡς ἐκ τῆς δυνατότητός του νὰ ἔρχεται εἰς ἀπ' εὐθείας ἐπαφὴν μὲ τὰ στρώματα τοῦ λαοῦ, συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐπιτυχεῖ γνωριμίαν τῶν φοιτητῶν μας μὲ τὸ εὐρύτερον κοινόν, ἐδῶ εἰς τὴν βορειαν περιοχὴν τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος.

Σήμερον περισσότερο ἀπὸ ἄλλοτε ὁ λαὸς μας πληροφωρεῖται ὄχι μόνον τὴν κίνησιν, τὴν ἐπίδοσιν και τὰς πνευματικὰς ἀνησυχίας τῆς Ἀκαδημαϊκῆς μας Νεολαίας, ἀλλὰ τὴν κίνησιν και τὰς ἐπιδόσεις ξένων Πανεπιστημίων ὡς και τὰ γενικώτερα θέματα τὰ ὅποια ἀπασχολοῦν τοὺς αὐριανούς ἐπιστήμονας.

Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο, δηλονότι τῆς ἐπαφῆς μὲ τὰ ξένα Πανεπιστήμια και τὸ βαθύτερον ἐνδιαφέρον τῶν Φοιτητῶν διὰ τὰ γενικώτερα προβλήματα πού ἀφοροῦν τὸ Ἔθνος, τὴν Παιδείαν, τὴν Κοινωνίαν, τὸ Κράτος, Πατρίδα, ἡ Ε.Φ.Ε.Π. κατάρθωσεν μὲ τὰς ἐκ τῶν δύο Ρ.Σ., μεταδιδόμενας ἔκπομπὰς τῆς, νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἄκροατῶν τῆς και οὕτω νὰ μεταμοσχεύῃ τὰς ἰδέας τῆς, νὰ προπαγανδίσῃ τὸν ἐλληνικὸν Τουρισμὸν και νὰ συνδράμῃ κατὰ

τρόπον θετικόν και ἀποτελεσματικόν τὴν πολιτείαν εἰς τὰς προσπάθειαις ἀνασυγκροτήσεως και τῆς ἐν γένει παραγωγῆς ἀγαθῶν εἰς τοὺς παντοίους τομεῖς.

Εἶναι δὲ εὐχάριστον γεγονός ἡ διαπίστωση, ὅτι ἡ Ἐπιμορφωτικὴ Φοιτητικὴ Ἐνωσις τῆς Θεσσαλονίκης, μακρὰν πάσης κινήσεως ἐχοῦσης πολιτικὸν χαρακτήρα ἴσταται ὑψηλὰ μετὰ τὸ λάβαρον τῶν καθηγιασμένων Ἑλληνικῶν Ἐθνικῶν ἀγῶνων μετὰ τὴν ἁγίαν σύνοιαν τῶν ὑπερεπὸντων τὴν ἰδέαν τῆς Ἐπιστημονικῆς καταρτήσεως και τὴν Ἐμπράγματον ἀφοσίωσιν τῆς σκέψεως και τῆς καρδίας εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν νομίμων διεδικήσεων τῶν Φοιτητικῶν συμφερόντων.

Γνωρίζομεν οἱ πάντες, ὅτι αὐτὴν τὴν κλιμάκωσιν κατὰ σειρὰν προτεραιότητος ἔχει εἰς τοὺς ὠραίους σκοποὺς τῆς Ἐπιμορφωτικῆς και εἶναι ὠφέλιμον νὰ τονισθῆ, ὅτι ἀφ' ἧς ἰδρύθη μέχρι σήμερον οὔτε κατὰ κεραίαν δὲν ἀπέστη τῆς διατάξεως τῶν σκοπῶν τῆς.

α.— Ἀγῶν ἐπὶ τὰ Ἐθνικὰ ἰδεώδη.

β.— Μύησις εἰς τὴν Ἐπιστήμην μετὰ τοὺς ὑπερόχους ὄραματισμούς.

γ.— Προαγωγή εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν Φοιτητικῶν συμφερόντων.

Ἐπὶ τούτοις ἡ Ε.Φ.Ε.Π. Θεσσαλονίκης ὡς ἔκφρασις συλλογικῆς προσπάθειας και πραγματώσεως τῶν ἰδανικῶν ταύτης ἔχει ἀρτίως ὀργανωμένα Ἐπιτελικά γραφεῖα, τὰ ὁποῖα μελετοῦν και ἐφαρμόζουν τὰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς. Τὰ γραφεῖα ταῦτα, ἀναλόγως τοῦ τεταγμένου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ και βάσει σχεδίων προμελετημένων, ἐργάζονται ἀποδοτικῶς και πραγματώνουν τὰς ἐπιδιώξεις τῆς Ε.Φ.Ε.Π. Τὸ γραφεῖον ἐξορμήσεων ὀργανώνει τὰς κατὰ τὰς ἐορτὰς τῶν Χριστουγέννων και τοῦ Πάσχα ἐξορμήσεις φοιτητῶν πρὸς τὰς Ἀκριτικὰς περιοχάς, ὅπου γίνεται ἡ ἐπαφὴ μετὰ τοὺς Φρουρούς, εἰς τοὺς ὁποίους ἐκτὸς τῆς ψυχικῆς και ἠθικῆς τόνωσεως, προσφέρονται διάφορα δῶρα και δέματα ἐορτινὰ. Τὸ αὐτὸ γραφεῖον καταρτίζει και τὰ ἐκ φοιτητῶν συνεργεία εἰς περιπτώσεις θεομηνιῶν, διὰ τὴν παροχὴν βοηθείας και συμπαροστάσεις εἰς πληγείσας περιοχάς.

Τὸ γραφεῖον Προνοίας μεριμνᾷ διὰ τὴν ζωὴν και τὴν ἐν γένει διαβίωσιν τῶν ἀπόρων φοιτητῶν. Φροντίζει δι' ἀνεύ-

ρεσιν ἐργασίας εἰς φοιτητὰς μὴ διαθέτοντας τὰ πρὸς τὸ ζῆν και ἔρχεται εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τὰς ὀργανώσεις, Ἐπιχειρήσεις και μετὰ τὰς Κρατικὰς ὑπηρεσίας διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν ἀπόρων συναδέλφων των εἰς διαφόρους ἐργασίας.

Τὸ Γραφεῖον Τύπου και Πληροφοριῶν ἐπιφορτίζεται μετὰ τὴν ἐνημέρωσιν τῶν φοιτητῶν ἐπὶ ζητημάτων ἀφορώντων αὐτοῦς.

Τὸ Γραφεῖον Καλλιτεχνικῶν και Ψυχαγωγικῶν ἐκδηλώσεων ἐπιμελεῖται ἀφ' ἑνὸς τῆς ψυχαγωγίας τῶν φοιτητῶν, δι' ὀργανώσεως Ἐσπερίδων, χορευτικῶν συγκεντρώσεων και διὰ θεατρικῶν και κινηματογραφικῶν παραστάσεων, ἀφ' ἑτέρου καταρτίζει τὰ συγκροτήματα ψυχαγωγικῶν προγραμμάτων εἰς τὰς ἐξορμήσεις πρὸς τὰ Σύνορα πρὸς τὸν σκοπὸν ψυχαγωγίας και μορφωτικῆς συμπαροστάσεως εἰς τοὺς Φρουρούς τῆς Μεθουρίου.

Τὸ Γραφεῖον Τουρισμοῦ και Διεθνῶν σχέσεων ἐπιλαμβάνεται τοῦ σπουδαίου ἔργου τῆς διαφημίσεως τῆς Ἑλληνικῆς Τουριστικῆς κινήσεως συμβάλλει δὲ θετικῶς εἰς τὴν γενικωτέραν προσπάθειαν τῆς πολιτείας κατὰ τρόπον ἀξίειται. Εὐρίσκειται εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τὰς φοιτητικὰς ὀργανώσεις προπαγανδίζον πᾶν Ἐθνικὸν θέμα και σκοποὶ εἰς τὴν ἐνημέρωσιν και τὸν προσεταιρισμὸν τῶν ξένων πανεπιστημιακῶν συλλόγων ὑπὲρ τῶν ἀπόψεων τῶν Ἑλληνικῶν Ἐθνικῶν δικαίων. Ἐκδίδει φυλλάδια εἰς ξένους γλώσσας δι' ὧν μάχεται κρατερῶς ὑπὲρ τῶν ἰδεῶδων τοῦ Ἑλληνισμοῦ και προβάλλει εἰς τὴν ξένην τὸν Ἑλληνικὸν Τουρισμὸν εἰς τρόπον ὥστε δὲν εἶναι διόλου ὑπερβολὴ ἂν λεχθῆ ὅτι μέγα μέρος Τουριστικῆς εἰσροῆς εἰς τὴν χώραν εἶναι ἀνανάκλασις τῶν προσπαθειῶν τῆς Ε.Φ.Ε.Π. Θεσσαλονίκης.

Τούτο τὸ σημεῖον λίαν σημαντικὸν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας εἶναι χρήσιμον νὰ τύχη προσοχῆς ἀπὸ μέρους τῶν ἀρμοδίων και νὰ ἐνισχυθῆ, ἐφ' ὅσον ἦθελεν κριθῆ σκόπιμον. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κάμνει ἰδιαίτερον ἐντύπωσιν εἰς τὸν παρατηρητὴν τοῦ ἔργου τῆς Ε.Φ.Ε.Π. εἶναι ἡ λεπτὴ συσχέτισις τοῦ Τουρισμοῦ μετὰ τὴν προπαγανδιστὴν τῶν Ἑθνικῶν Θεμάτων. Ἡ διαίθησις τῶν παιδιῶν αὐτῶν, ὅτι τὸ θέμα τοῦ Τουρισμοῦ διὰ τῆς προσελεύσεως τῶν ξένων

ἐπισκεπτῶν και τῆς ἐνίσχυσεως τῆς οἰκονομίας μας συνδέεται ἀμέσως μετὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα τὰ ὁποῖα οὕτω εὐκόλως και χωρὶς ἐξεζητημένον μηχανισμόν δύνανται νὰ προβῶνται, ἀποδεικνύει, ὅτι οἱ Φοιτηταὶ μας ἔχουν συλλάβει ἐν ἐκτάσει τὸ λεπτότατον τούτο πρόβλημα κατὰ τρόπον ἀριστοτεχνικόν. Μετὰ τὴν προβολὴν τῶν ἀρχαίων μνημείων και τῆς θαυμασίως ὠραίας χώρας μας, γίνεται μία ἐξόχως θαυμαστὴ προπαγάνδα ὅλων ἐκείνων τῶν θεμάτων ποὺ διεκδικεῖ ὁ Ἑλληνισμὸς χωρὶς νὰ διακινδυνεύῃ ἡ ἐκ τῆς πολιτικῆς σκοπιμότητος τῶν καιρῶν ἐπιβαλλομένη «φιλία».

Εἶναι περιττὸν νὰ τονισθῆ, ὅτι ἐδῶ πρόκειται περὶ ἀπλῆς και ἀνωδύνου συμβολῆς και οὐχὶ τῆς Ἐπισήμου προβολῆς τοῦ θέματος τούτου, ὅπερ ἐκφεύγει τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ παρόντος.

Ἐκτὸς τῶν ἀναφερθέντων Ἐπιτελικῶν γραφείων, ἡ Ε.Φ.Ε.Π. διαθέτει δύο ἐπιτροπὰς ἐξ ὧν ἡ πρώτη ἐπιμελεῖται τῆς ἐκδόσεως τοῦ ὠραίου εἰς περιεχόμενον και εἰς διάταξιν ὕλης και καλαισησίαν περιοδικοῦ «Φοιτητικὰ γράμματα» διὰ τὰ ὁποῖα κατὰ καιροὺς ἐκπρόσωποι τῶν γραμμάτων ἐξεφράσθησαν λίαν κολακευτικῶς διὰ τὴν ἀρτιότητά των, ἡ δὲ ἄλλη ἐπιφορτίζεται μετὰ τὰς ραδιοφωνικὰς ἐκπομπὰς μετ' ἧς ὁ ὑποφαινόμενος τελεῖ εἰς συνεχῆ ἐπαφὴν και ὡς ἐκ τῶν πραγμάτων παρακολουθεῖ τὴν ἀξίαν ἐξάρσεως ἀπόδοσιν τῆς.

Ἡ ὅλη διάρθρωσις τῶν Γραφείων και τῶν Ἐπιτροπῶν τῆς Ε.Φ.Ε.Π. παρέχει τὴν ἐντύπωσιν εἰς πάντα παρακολουθοῦν-

τα τὴν δρᾶσιν ποὺ ἀναπτύσσει ἀφ' ἧς ἰδρύθη, ὅτι πρόκειται περὶ σοβαρὰς ἐργασίας ἡ ὁποῖα ἐπιτελεῖται μετὰ ἀξιοθαύμαστον ζῆλον, ὀρεξιν, εἰλικρινῆ ἀγάπην και ἐντατικὴν ἐνεργητικότητα εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις. Εἶναι τῶ ὄντι συγκινητικὸν τὸ ὑπέροχον θάρρος, ἡ ἀρρενωπὴ παράστασις ἀγαλλομένη ἀπὸ τὴν εὐγένειαν τοῦ χαρακτῆρος και τὴν πολιτισμένην συμπεριφορὰν, τῶν παιδιῶν αὐτῶν, αὐριανῶν ἐπιστημόνων, ὅταν βλέπῃς νὰ ἐπιδίδονται μετὰ αὐτοπεποίθησιν και πίστιν πρὸς τοὺς ὠραίους σκοποὺς τῆς ὀργανώσεώς των.

Εἶναι κατὰ τὸ ὑπερόχως γοητευτικὸν διὰ πάντα σκεπτόμενον ἄνθρωπον, ἡ συνεχὴς ἡ ἄνευ διακοπῶν προσπάθεια τῶν Φοιτητῶν μας πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ὅσων ἔχει ἐνσαρκωθῆ ἡ συλλογικὴ των ὑπόστασις και ἔχει προτάξει τὴν πραγματώσιν των εἰς ἀντικειμενικὸς σκοποὺς. Εἶναι ὑπερόχως γοητευτικὸν διὰ πάντα ἄνθρωπον, καθ' ὅσον αἱ ἐπιδιώξεις και αἱ πρὸς πραγματώσιν των καταβαλλόμεναι προσπάθειαι ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ Ἀκαδημαϊκὴ μας νεολαία, ἀσχολεῖται μετὰ προβλήματα ποὺ ἀποτελοῦν εὐόωνα σημεῖα διὰ τὴν ἀνέλιξιν και τὴν πρόοδον τοῦ Ἑθνους και τῆς Πατρίδος.

Οἱ Φοιτηταὶ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου ἔχουν καταλάβει ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὴν ἐκτίμησιν και τὰ αἰσθημάτα μας.

Ἐλάχιστον τίμημα δι' ὅσα ὠραία και ὑπέροχα ἐπιτελοῦν ἐπ' ἀγαθῶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ γενικῶς και τῆς Πατρίδος ἰδιαιτέρως.

Ὁ κ. Ἀλεξιάδης ἀνάμεσα στοὺς συναδέλφους ποὺ ἐπιμελοῦνται τὸ φοιτητικὸ ἡμῶρο.

ΟΡΦΕΑΣ

Ἦχοπλάστη Θρακιώτη ἔμπρὸς τὸ μάτι,
Τὶ ἀγύριστα σοῦ φεύγ' ἢ Εὐρουδική!
Στοῦ Τάρταρον τὴν ἄχρωμη ἀμφιλύκη,
Στοῦ Κεοβέρον ἐκεῖ τοῦ πορτοκοράτη

Τὴ μονιά, θὰ γυρνᾷ τὴν ἠλακίτη
Γιὰ πάντα. Κρατήσον, ὄσπον οἱ κρίκοι
Τοῦ θανάτου ἑνας - ἑνας καὶ ἡ φρίκη,
Πίσω μείνουν, στοῦ Χάρωνα τ' ἀνάτι.

Τοῦ κάκων οἱ ὀρμήγεις· καὶ γυρίζεις
Τὸ ταῖρι μὲ τὰ μάτια ν' ἀγκαλιάσης.
«Εὐρουδική, μὲ νοιώθεις;» Ψυθιρίζεις...

Θεοί! Ποῦναι τὸ ταῖρι μου, ποῦ πάει;
Κι' ὁ τραγικός ὑπάκουος τῆς βιάσης,
Στὸν κόσμον ἀσυντρόφιαστος γυρνᾷ.

ΦΡΕΓΑΤΕΣ

Χρόνια τίς περιμένουμε κνιτώντας τὸ κανάλι,
Χρόνια οἱ χρυσομέτωπες πότε θὰ ρθοῦν φρεγάτες,
Μὲ μόσκους καὶ μπαχαρικά καὶ φίλντισι γεμάτες!
Χρόνια τὰ μάτια ρέψανέ ἀπὸ τὸ κανοκνάλι.

Ἄπ' τὴν Κανιῶνα παιτικά, μετᾷξι ἀπ' τὴν Βεγγάλη!
Ὅλο καὶ περιμένουμε! Ἐλπίδες μας φεγγάτες!
Ἄργοι στὸ σῶμα, στὸ μυαλό! Ἄγιάτρευτοι ἀκαμάτες,
Πάντα θὰ περιμένουμε.. Οἱ θαλασόβροχοι ἄλλοι.

Σὲ μᾶς, τὸ μόνο μορσέτο, νὰ πιάνουμε καβοῦρια
Σιμὰ στὰ ρήγια τὰ νερά, ἢ πότε πεταλίδες
Ποτέ δὲν μᾶς ξεκούνησε καμμιάς φροντίδας φούρια.

Στὰ μάτια μας τὰ ὄνειρατα χορσέουνε Συλφίδες...
Καὶ πάντα περιμένουμε νὰ φτιάσουν οἱ φρεγάτες,
Μὲ μόσκους καὶ μπαχαρικά καὶ θύμησες γεμάτες.

Τὸ
νόημα
τῆς
"Φοιτητικῆς"
ἐβδομάδος

ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗ

Θὰ ἦταν ἄκαιρο νὰ ἐπιχειρήσουμε σ' αὐτὲς τίς γραμμὲς κριτικῆ τῆς «Ἐβδομάδος τοῦ Φοιτητοῦ» ποὺ ἄρχισε στὶς 31 Μαρτίου καὶ τέλειωσε τὴν 7η Ἀπριλίου τῆς περασμένης χρονιάς καὶ ἄστοχο συνάμα· τὸ πρῶτο, γιατί πέρασε ἕνας σχεδὸν χρόνος ἀπὸ τότε· τὸ δεύτερο, γιατί ἀπὸ πεποίθηση θεωροῦμε πῶς ἡ κριτικὴ ποὺ ἀκολουθεῖ τίς παρόμοιες ἐκδηλώσεις δὲν προσθέτει τίποτα ὅταν περιορίζεται στὸ τί ἔγινε, ἀντίθετα, καταστρέφει καὶ τὸ λίγο καλὸ κι' αὐθόρμητο ποὺ ὑπάρχει σ' αὐτές. Ἀποβλέπουμε μόνο σὲ μιὰ ὀρθὴ κατὰ τὴ γνώμη μας ἀντιμετώπιση παρόμοιου γιορτασμοῦ στὸ ἄμεσο μέλλον καὶ γιὰ τοῦτο ἡ ἀναδρομὴ στὸ παρελθὸν δὲν θάχει ἄλλο λόγο παρὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν σκοπὸ αὐτόν.

Φοβοῦμαι πῶς ἡ «Ἐβδομάδα τοῦ Φοιτητοῦ» μὲ ὅποιοσδήποτε ἀγαθὲς προθέσεις κι' ἂν ἔγινε ἦταν μιὰ ἐξεζητημένη, μιὰ προσποιητὴ θὰ ἔλεγα «ἐκδήλωση» μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ἔλλειπε ὁ αὐθορμητισμὸς, ἡ παμφοιτητικὴ συμμετοχή, ἔλλειπε ἀπὸ παντοῦ ἡ ψυχὴ τοῦ φοιτητῆ κι' ὅσοι προσπάθησαν νὰ τὴν ἀναζητήσουν, κι' ὅσοι μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἔβλεπαν τὰ πράγματα — κι' αὐτοὶ δὲν ἦσαν λίγοι—ἀπογοητεύτηκαν ἀπὸ τίς πρῶτες ἀκόμα ἐκδηλώσεις.

Πιστεύουμε πῶς ὑπῆρξαν ἄνθρωποι ἰδεολόγοι ἀνάμεσα στοὺς πρωτεργάτες τῆς ιδέας τῆς «Ἐβδομάδος τοῦ Φοιτητοῦ», ποὺ σ' αὐτὴν ὀραματίστηκαν τὸ ξεκίνημα γιὰ τὴ δημιουργία φοιτητικῆς ζωῆς καὶ παράδοσης καὶ γιὰ τὴν καλλιέργεια αἰσθήματος συναδελφωσύνης καὶ κατανόησης ἀνάμεσα σ' ὅλους τοὺς πνευματικὸς ἐργάτες τοῦ τόπου αὐτοῦ. Πιστεύουμε ἄκόμα πῶς ἕνα βῆμα τοῦς πνευματικὸς ἐργάτες τῆς στενωτέρας συνεργασίας καθηγητῶν καὶ φοιτητῶν, πρὸς τὴν ἐξύψωση τῆς θέσης τῶν φοιτητῶν μέσα στὸ Πανεπιστήμιο. Ἀλλὰ σὲ τοῦτο πῶς πολλὸ συντέλεσε ἡ φωτισμένη πρωτοβουλία ὀρισμένων καθηγητῶν παρὰ ἡ ὀργανωμένη ἐμφάνιση τῆς φοιτητικῆς μάζας.

Ὡστόσο, ἀνάμεσα στοὺς ἰδεολόγους αὐτοὺς, ὑπάρχει πάντα ἡ μεγάλη μερίδα τῶν «ὀραστήριων» φοιτητῶν ποὺ περιμένουν πίσω ἀπὸ τὴν Πανεπιστημιακὴ ἐκδήλωση νὰ προβάλλουν τὸ ἑγώ τους. Κοντὰ στὶς τίμιες προθέσεις τῶν ἰδεολόγων ὁ ὑπολογισμὸς καὶ ὁ ἐγωῖσμὸς τῶν πολλῶν βεβηλώνει καὶ τὸν σκοπὸ καὶ τὰ ἔργα. Καὶ τὸ ἀναφέρομε αὐτὸ ὄχι σὰν διαπίστωση πάνω στὸν συγκεκριμένο περσινοῦ γιορτασμὸ ἀλλὰ σὰν γενικὴ διαπίστωση πάνω στὴ θέση πολλῶν φοιτητῶν ἀπέναντι στὰ φοιτητικὰ ζητήματα. Φοβοῦμαι πῶς ἔχομε χάσει τὴν οὐσία. Γιортές γιὰ νὰ τιμήσουμε τὸν φοιτητῆ: Λίγοι φοιτητῆς

σφιγμένοι στις γραβάτες των πανηγυρίζουν γιατί τους δόθηκε ή εύκαιρία να πατήσουν επίσημα την Αϊθουσα των Τελετών του Πανεπιστημίου. Οί ίδιοι θα χορέψουν στο γλέντι της άλλης μέρας και θα παρελάσουν κρατώντας προμηθεϊκά τις αναμμένες λαμπάδες των από τους δρόμους όπου πριν 15 μέρες έσπναν τα κεφάλια των λίγιοι «τρελλοί» που φώναζαν για έλευθερία στον Εικοστό αιώνα. Και σημαιοστολίζεται ο χώρος όπου επίσημα όργανα της δημοσίας τάξης προπονήθησαν στον πετροπόλεμο σπάζοντας άξεχώριστα τζάμια και πρόσωπα για να μάς δείξουν πώς «άπ' την παιδεία προέρχονται όλα τα κακά». Δεν θέλω να το κρύψω: όταν κατά την έναρξη της φοιτητικής έβδομάδας αντίκρυσα τις σημαίες στην είσοδο και την κεντρική πόρτα πανηγυρικά άνοιχτη ένιωσα αίσθημα ντροπής. Οί τελετές «πρός τιμήν» του φοιτητή ύστερα από κείνα τα γεγονότα μου φαίνονταν γελοίες. "Ας προσπαθήσω έπι τέλος να δούμε τα πράγματα στην ουσία τους. Δεν ξέρω κατά πόσο ο γιορτασμός έβδομάδας του φοιτητού είναι ο κατάλληλος τρόπος για την δημιουργία φοιτητικής ζωής και παράδοσης. "Ασχετο. Νομίζω όμως πως αν αντιμετωπισθή καθιέρωσή του στο άμεσο μέλλον—και τούτο, όπως τόνισα στην άρχή, μάς ένδιαφέρει αυτή τη στιγμή—δεν θα πρέπη να λησμονηθή πως φοιτητική έβδομάδα δεν σημαίνει αναγκαία πανηγυρικές έκδηλώσεις. Πρώτα - πρώτα σημαίνει προβολή του φοιτητή και όχι ώρισμένων φοιτητών που παίρνουν μέρος στη διοργάνωσή της. Φωνάσαμε ήθοποιούς άπ' την 'Αθήνα για να μάς άπαγγείλουν ποιήματα και φέραμε ξένο πιανίστα να μάς προσφέρει μουσική. Σας ρωτώ αν ήταν ανάγκη να γίνη φοιτητική έβδομάδα, για να ακούσουμε τον Κωτσόπουλο να άπαγγέλλη Σολωμό... Δεν θέλω να μείνω στις συγκεκριμένες έκδηλώσεις του περσινού προγράμματος. Το θέμα είναι θέμα ουσίας. Οί τέτοιες γιορτές δείχνουν πως επικρατεί πνεύμα σνομπισμού. Υπάρχουν στοιχεία πολύτιμα άνάμεσα στους φοιτητές και δεν βρίσκω ότι για φοιτητική έβδομάδα θα ήταν «έκτος θέματος» αν προσφέρονταν για την προβολή και την προώθηση των στοιχείων αυτών. 'Η έκθεση ζωγραφικής με έργα φοιτητών στέκεται ένα καλό παράδειγμα για παρόμοιες έκδηλώσεις και στα άλλα πεδία της Τέχνης. "Επειτα νομίζω πως μια φοιτητική έβδομάδα θα έπρεπε να τείνη στην εξύψωση του φοιτητή και έξω άπ' το Πανεπιστήμιο σαν κοινωνικό στοιχείο πολύτιμο. Υπάρχουν πολλοί φοιτητές που δεν έχουν ούτε τα ελάχιστα μέσα να σπουδάσουν κανονικά και να διατηρήσουν μια κοινωνική θέση ανάλογη με την πνευματική τους θέση.

Τα προβλήματα ύψώνονται και πολλές φορές ύπογραμμίζονται, αλλά δεν λύνονται χορεύοντας. "Αν ή έβδομάδα του φοιτητή δεν άφιερώνεται στην δημιουργία τουλάχιστο προϋποθέσεων για την λύση των προβλημάτων αυτών, δεν βρίσκω για πίο λόγο φέρνει το όνομα αυτό. Όξυ προβάλλει και άνοιχτο πάντα το θέμα της φοιτητικής ένότητας. Όργανώσεις άλληλουσυγκρούονται ποιά θα παρουσιασθή ύπέρμαχος των φοιτητικών ζητημάτων. Νομίζω πως δεν υπάρχει πίο κατάλληλη στιγμή από μια έβδομάδα άφιερωμένη στον φοιτητή για να δώσουν τα χέρια οί αντίπαλοι και να προχωρήσουν προς μια παμφοιτητική οργάνωση.

Τις πίο πολλές φοιτητικές έκδηλώσεις χαρακτηρίζει ή προχειρότητα, ή έπιπολαιότητα, ο έγωϊσμός των λίγων που φωνάζουν. "Ας κινηθή έπιτέλους ή μεγάλη μάζα των φοιτητών και άς έλέγχι τους άντιπροσώπους της. Γιατί είναι οί πολλοί δεν είναι σε θέση να έλέγχουν τους λίγους θα πη πως δεν είναι άξιοι να φροντίσουν για την καλύτερη της μοίρας των. Και τότε, μια έβδομάδα «πρός τιμήν» των δεν τους σώζει.

Ή καλλιτεχνική και πνευματική κίνηση

Ή στήλη αυτή λυπάται γιατί το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από την ήμερομηνία της κυκλοφορίας του προηγούμενου τεύχους είναι τόσο μεγάλο ώστε οί πνευματικές και καλλιτεχνικές έκδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν μέσα σ' αυτό να μην χωρούν στις δύο σελίδες της. "Ετσι αναγκαστικά ή άνασκόπηση θα περιορισθή στο πρώτο τρίμηνο του νέου χρόνου που έμφανίζει ήδη άρκετη κίνηση.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Πολλές και σημαντικές έκδόσεις κυκλοφόρησαν τον τελευταίο καιρό. Από τα καλύτερα βιβλία ξεχωρίζουμε το μυθιστόρημα «Οικονομεία» του Γ. Δέλιου, το πεζογράφημα «Ρολόγι» του Τηλ. Αλαβέρα (δν έξαιρεθή ή προσήλωσή του στην άπαισιόδοξα και τις άρρωστημένες καταστάσεις) και οί «Μορφές άγωνίας» του Π. Σπανδωνίδη. Άλλά και οί νεώτεροι δεν ύστέρησαν. Πρωτότυπη και άξιοσημείωτη ή «Διαγώνισμα» του Ντίνου Χριστιανόπουλου, έδωσε άφορμή σε πολλές συζητήσεις. Αναφέρουμε άκόμη την ποιητική συλλογή «Θαλασσινή Φήμη» του Σαρ. Παυλέα που κυκλοφόρησε τις τελευταίες μέρες.

Σημαντικό γεγονός άποτελεί και ή προκήρυξη για τρίτη συνεχή χρονία του λογοτεχνικού διαγωνισμού του Δήμου. Τα έργα (πεζά — ποιήματα — δοκίμια — θεατρικά έργα) θα πρέπει να ύποβληθούν μέχρι της 7ης 'Απριλίου, τ' άποτελέσματα δε θα άνακοινωθούν περι τα τέλη Μαΐου, θα δοθούν ένα βραβείο και τρείς έπαινοι.

ΘΕΑΤΡΟ

Στερημένοι πάντοτε από σταθερή και μόνιμη θεατρική κίνηση είμαστε όπο-

χωρημένοι να άρκεσθούμε στις σύντομες επισκέψεις των 'Αθηναίων. Φέτος μάς έπισκέφθηκε ο θίασος 'Αλεξανδράκη που παρουσίασε τουλάχιστον δύο αξιόλογα έργα ('Ηταν δύο τους παιδιά μου, 'Ο άνακριτής έρχεται). Μετά τις γιορτές ο ίδιος σχεδόν θίασος με την έ-

ατρο Θεσσαλονίκης» μάς πρόσφερε την «Θυσία» του Κλωντέλ και γκρινιάσαμε στον καθημερινό και έβδομαδιαίο τύπο. Άλλά δικαίως! Το θέατρο της κ. Τριανταφυλλίδη καταβάλλει σημαντική προσπάθεια αλλά ύπερμια τις δυνάμεις του. Το άνέβασμα των «Δού ο. Κάρρολ» και τότε της κωμωδίας του Βερνέϊ «'Η δικηγόρινα και ο άντρας της» δείχνει ότι επικράτησαν μετροπαθέστερες καλλιτεχνικές φιλοδοξίες. Άνακαφαλιώνοντας είμαστε ύποχρεωμένοι να παρατηρήσουμε ότι το ζήτημα του θεάτρου Θεσσαλονίκης (άνευ εισαγωγικών) παραμένει, δυστυχώς, άλυτο. 'Υπομονή...

ΜΟΥΣΙΚΗ

Περίεργως και στον τομέα αυτό, όπου άλλοτε είχαμε μίαν εύφορία, παρατηρείται κάποια άτονία. Κατ' άρχην εξακολουθούμε να μην έχουμε συμφωνική όρχήστρα. Ούτε το κράτος αλλά ούτε κι' ο Δήμος μπόρεσαν να δώσουν μιά εύτυχη λύση στο αιώνιο πρόβλημα της μουσικής μας ζωής. 'Η συναυλία των Χριστουγέννων που άργάνωσε ο Δήμος στάθηκε, όπως πάντα, στο επίπεδο του μετρίου. "Αν υπάρχει κάτι που να μπορεί να θεωρηθή σαν εύδιον σημείο είναι ή συγκρότηση της

πνευμνία «Λαμπροπούλου — Σταρένιος» παρουσίασε πρώτα μιά συμπαθητική έλληνική κωμωδία, τον «Πρωτεύουσιάνο» του Γ. Ρούσσου, και κατόπιν το δακρύβρεχτο δράμα της Φλόρενς Μπάρκλεϋ «Όταν οί γυναίκες άγατούν». Καλές παραστάσεις αλλά φτηνή θεατρική τρφή. Μήπως μεψιμοιρούμε; "Ας θυμηθούμε ότι το «Θέ-

ορχήστρας εγχόρδων ΡΟΤΟΝ-ΤΑ που με τις πέντε συναυλίες της απέδειξε ότι πολλά μπορεί να προσφέρει. Ίδιαίτερα η τελευταία συναυλία της με έργα Κορέλλι, Μπάχ, Βιβάλντι, Μπρίττεν (διευθυντής Γιώργος Θυμής — σολίστ Πό-

πη Εύστρατιάδου) υπήρξε μία αναμφισβήτητη επιτυχία. Μία εμφάνιση έκανε και η ορχήστρα εγχόρδων Θεσσαλονίκης (διευθυντής Σταύρος Παπαναστασίου) και άλλη μία η χορωδία κι' η ορχήστρα του Πανεπιστημίου. Από τα ρεσιτάλ αναφέρουμε την Ρίτα Μπουμπουλίδου την Γιώργα Θυμή και την Νόρα Λουκίδου, το Νίκο Χατζηνίκο.

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Μεγάλη φτώχεια παρουσιάζουν οι δθόνες μας. Πολλές προσδοκίες διεψεύσθησαν και δεν απέμειναν παρά ελάχιστα καλά φίλμ. Τό καλύτερο είναι ασφαλώς οι «Δώδεκα Ένορκοι» του Λουίμπερτ, έργο με κοινωνικό περιεχόμενο, λαμπρή σκηνοθεσία κι' ακόμη λαμπρότερη ήθοποιία. Τι άλλο; Ίσως δυό - τρεις ταινίες γουέστερν (Μονομαχία στο Ο.Κ. Κοράλ, 40 πιστόλια και Ένας άντρας με καρδιά) και η τελευταία ταινία του Κακογιάννη «Τό τελευταίο ψέμμα» που, κατά τη γνώμη μας, φέρνει τη ντόπια παραγωγή στο ίδιο επίπεδο με την υπόλοιπη ευρωπαϊκή. Η κινηματογραφική λésχη δεν σημείωσε μέχρι τώρα την περυσινή της επιτυχία αλλά έδωσε στα μέλη της αξιόλογες η ακόμη και θαυμάσιες ταινίες όπως ο «Κόσμος» (ρωσική), «Οι θρόνοι του τσεχικού λαού» (Τρίγκα), η «Καρουζέλ» (ουγγρική) και τό περσίφημο «Κόκκινο μπαλόνι». Θά ήταν παράλειψη μας αν δεν αναφέραμε τό εξαιρετό γαλλικό ντοκμανταίρ «Ο κόσμος της σιωπής» που παίζεται ακόμη.

ΣΩΓΡΑΦΙΚΗ

Η σημαντικότερη έκθεση του τριμήνου υπήρξε ασφαλώς του Νίκου

Σαχίνη που παρουσίασε 25 έργα του της τελευταίας παραγωγής (1956-1958). Ο Σαχίνης παρουσιάζει μία συνεχή εξέλιξη χωρίς να χάνη κανένα από τα προτερήματα που απέκτησε με μακροχρόνη, σχετικά, εργασία. Τά θέματα τών

νέων έργων του έχουν μία ομοιότητα και θα μπορούσαν, στην πλειοψηφία τους, να θεωρηθούν παραλλαγές πάνω σ' ώρισμένα θέματα. — Δύο λόγια για τήν έκθεση τών 32 νέων Αθηναίων ζωγράφων που παρέμεινε επιμόνως κλειστή εξ αίτίας επιπολαιότητας η κακής συνεννοήσεως. Αυτά τά πράγματα θα πρέπει να αποφεύγονται γιατί δείχνουν έλλειψη σοβαρότητας.

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ

Ο κ. Μάντακας διευθύνει τήν ορχήστρα και χορωδία του Πανεπιστημίου.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ ΔΦΩΝ ΑΡΓΥΡΙΟΥ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓ. ΣΟΦΙΑΣ ΑΡ. 6

ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ & ΣΤΡΑΤ. ΣΧΟΛΑΣ
τὰ 95 % τών ύποψηφίων μας
έπέτυχον εις τὰς εξέτάσεις των.

ΕΙΣ ΤΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΝ
τὰ Φροντιστήριά μας είχαν τήν μεγαλύτεραν έπιτυχίαν
έξ' όλων τών άλλων Φροντιστηρίων τής Έλλάδος.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ Γ. ΣΤΑΥΡΙΑΝΙΔΟΥ

ΑΡΙΣΤΟΥΧΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΟΥ
ΒΑΣ. ΣΟΦΙΑΣ 38 - ΤΗΛ. 52-01

Τμήματα ύποψηφίων
διὰ τό ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΝ
τό ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ
τὰς ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΣ ΣΧΟΛΑΣ
και τήν ΑΚΑΔΗΜΙΑΝ
ΑΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑΙ ΕΠΙΤΥΧΙΑΙ
ΜΕΤΑΞΥ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟ

"Ο ΒΑΓΓΕΛΗΣ"

ΠΟΛΩΝΙΑΣ 46

ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΤΡΟΧΑΙΑΣ

Έκλεκτή κουζίνα — Τιμές άσυναγώνιστες
Τό ραντεβού σας όλο
στου "ΒΑΓΓΕΛΗΣ"

ΤΟ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟ ΤΗΣ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ

"ΤΕΧΝΗ.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ «ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ»

ΚΩΝΣΤ. ΜΕΛΕΝΙΚΟΥ 11 (έναντι Πανεπιστημίου)

ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 70-856

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΚΑΘ' ΟΛΟΝ ΤΟ ΕΤΟΣ ΤΜΗΜΑΤΑ:

Φοιτητῶν δλων τῶν Σχολῶν τοῦ Πανεπιστημίου
Ἑποψηφίωv δι' ἄλλας τὰς Σχολὰς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ Πολυτεχνείου
καὶ διὰ τὴν Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν.

Τὸ 90% τῶν κατ' ἔτος εἰσαγομένων εἰς τὸ Πανεπιστήμιον
εἶναι πάντοτε μαθηταὶ τῶν ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ μας.